

ZIG

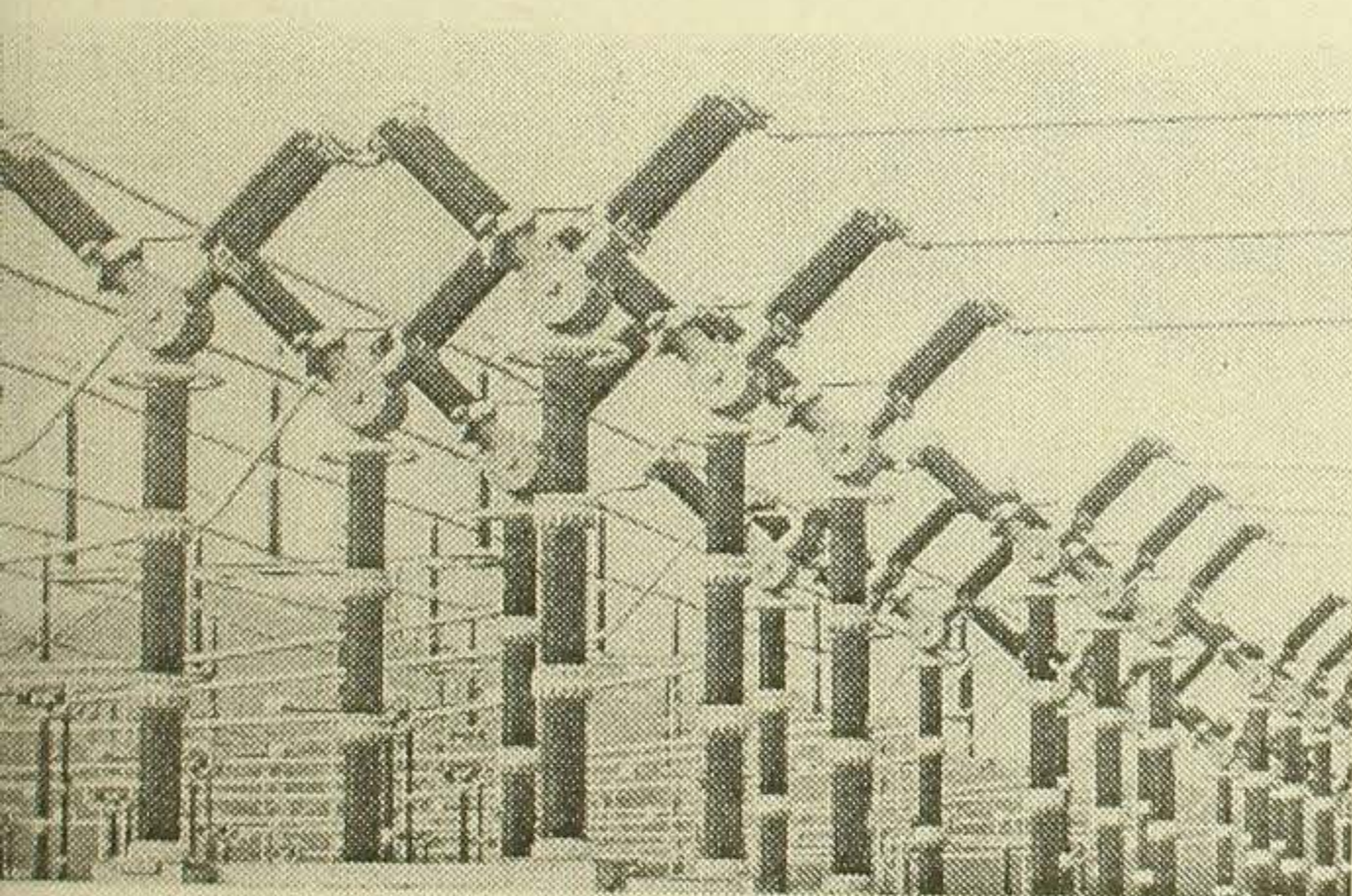
subotički dvojtjednik

Godina V. ❖ Broj 87 ❖ 28. ožujka 1998. ❖ Cijena 2 dinara

V l a d a

Radoman Božović

DRUŠTVENA SVOJINA U SISTEMU SOCIJALISTIČKOG SAMOUPRAVLJANJA

IZAZOV

riješenje. Političari, ako ne mogu shvatiti niti riješiti kvadraturu kruga nastoje od kvadrata učiniti krug, a što naše probleme umnožava, te putem države i medija stvaraju privid da se ipak nešto kreće. Privid da će Vlada nešto riješiti krije se u nemoći da razlikuje interese društva od potrebe države.

Naša Vlada godinama već suočena s općom krizom društva pokušava državnički nešto riješiti, pa tako i ova Vlada na I. svom zasjedanju donosi „Deklaraciju o narodnom jedinstvu“. Ali ako je osnova i čuvar tog jedinstva na osi Socijalističke partije Srbije i Srpske radikalne stranke moramo već na početku biti zabrinuti.

Na kraju nadamo se da novoizabrana Vlada svoje vrijeme trajanja neće mjeriti na kašičice iliti žlice, već iskreno i zdušno poraditi no onome što je obećala, a obećala je mnogo i na tomu joj ako istraje moramo čestitati.

Nova Vlada na čelu s dosadašnjim premijerom Mirkom Marjanovićem ima pet dopredsjednika, 23 resornih ministara i još 7 ministara bez portfelja. Socijalisti i radikali otvaraju novu dimenziju europske demokracije.

Mnogo uspjeha želimo novoj Vladi a također i sreću oporbi.

Na Bogojavljanje, kada smo „vaćali krv“.

Vojislav Sekelj

Proleće '98 SGS-a

„Subotica republika“

Subota, 21. mart, prvo veče proleća. Još se nije, ili se znalo, vrag će ga znati, kako će izgledati nova srpska Vlada. Socijalisti, radikali i SPO-vci bezuspešno mučkaju programski koktel „Stara Srbija“ (partizani – četnici; sankcije – integracije; centralizacije – autonomije; stočići – fotelje...). Za to vreme Subotičani u velikoj i prelepoj sali „Bunjevačkog kola“ stojeći, uspravno, bez saginjanja ispijaju koktele „Sex – apel“, „Old – Paly“ ...i kušaju skoro svaku od 25 vrsta ponude sa švedskog stola u režiji jednog od najpoznatijeg građansko-bunjevačkog ugostitelja, Gurinović Ivana.

Uz zvuke klasike, povodom „Subotičkog proleća '98.“ u organizaciji Saveza građana Subotice, nastupa baletska grupa škole „Raičević“, a potom elita subotičkog glumišta. Igor Čikoč i Hedi Angela su najšarmantniji par večeri, jedna Silvija (Korasz) naj-osmeh proleća, Stantić Ljiljana i Ivan plesni par večeri. Naj-biznismen godine iza nas, ne samo po rezultatu završnog računa je Rajko Mikać i firma „Alpak“. U salu je ušetalo jedno jagnje, kao jedna od pregršt nagrada Saveza građana Subotice ... a potom je neko dobio 10-dnevno putovanje na budvansku i grčku rivijeru.

Oko 200 gostiju do duboko u noć zabavljao je tamburaški orkestar „Nostalgija“. U pozadini, u holu, gosti iz Pančeva su promovisali Regiju „Banat“, ubeđujući nas da je Subotica za sve njih (i nas) republika.

Petar Doroslovački

kut

Crveno i crno

Čini se da je i u nas značenje sintagme „iz naslova odavno pokrilo i nešto drugo od istoimenog romana Stendhala. Naravno, ovim ne kazujemo da različita spajanja crvenoga i crnoga nije bilo u drugim vremenima. I u drugim državama. Ali se pitamo u zebnji kako i poradi čega ovdje „krajnja ljevica“ i krajnja desnica mogu ići skupa pod iste skute vlasti. Jesmo li doista zavrijedili da nas na koncu XX. stoljeća vode oni čije su ideje propale još u prvoj polovici ovog stoljeća? Uz to, znajući uz koju cijenu! Stoga, na koncu, samo neka nam Svevišnji bude u pomoći.

Tomislav Žigmanov

Ukidanje nazivlja koja su hrvatska

Preimenovanjima do nestanka!

Bavimo se ovoga puta na ovome mjestu u povodu „najsvežijeg“ slučaja, naizgled naivnog, ukidanja jednog javnog nazivlja koje je hrvatsko. Naime, riječ je o tome da je jedina osnovna škola na Paliću, koja se je do sada zvala „Vladimir Nazor“, uz pompu kakva i prilično proslavi i „kumu“, naime, predsjedniku nekog odbora SPS-a Nenadu Vunjaku, preimenovana u „neki“ drugi „naziv“. To činimo iz prostoga razloga što je, po našem mišljenju, u posljednje vrijeme više nego eklantantan slučaj pojava svakojakog „brisanja“ različitog javnog „znakovlja“, koje pripada po svojoj semantici korpusu hrvatskoga na vojvođanskom području.

Ovoga puta prizivamo u sjećanje i činjenicu da je ova nemila društvena pojava počela s promjenom jednog od rijetkih toponima u Srijemu, istina s tragičnim početkom i krajem, koji etimologijski neizravno vuče na hrvatski. Naime, znano je kako toponim „Hrtkovci“ promijenjen u „Srbislavci“. Naravno, ovo pominjemo uz ogradu da ovo konvertiranje možda nije dobilo pravo građanstva, to jest možda termin Srbislavci nije (p)ostao uvriježen naziv u topominističkoj terminologiji za Hrtkovce. No, s druge strane, držimo da je više nego znakovita pojava i pristajanja jednog dijela javnosti u Srbiji, osobito one koja sebe kuša legitimirati kao građanska kao i ona „koje čuva interese hrvatskog naroda“, na takve preinake.

Ali ovoga puta, barem obzirom na žrtve, stupanj je načina i radikaliteta zahvata u preimenovanju hrvatskoga znakovlja simboličnija. Radi se, naime, bez većih „potresa“ „samo“ o izmjeni

naziva jedne od 21 osnovne škole u subotičkoj Općini. Tako će se ona ubuduće drugačije zvati: Osnovna škola „Miroslav Antić“. Naravno, nije nam cilj dizati preveliku „galamu“ zbog ovoga kako ne bi bili optuženi zbog nekog vida nacionalnog prebrojavanja, što po sebi nije prilično, a koje je i dovelo do najnovijeg rata. Međutim, to činimo iz razloga što iz ovoga čina vidimo da se i dalje ustrajava na negativnoj tendenciji da se u zemljopisnom području gdje borave Hrvati istrajava na tome da se gube hrvatski nazivi u javnosti, što može imati pogubne posljedice glede njihova opstanka, a da pri tome ne vidimo nikakvu reakciju nekih (samo)proklamiranih „dušobrižnika“ prava manjina i hrvatskog naroda.

Također, ovom prilikom se sjećamo i gubitka naziva istoimene škole „Vladimir Nazor“ u Petrovaradinu, koja je „preko noći“, još tamo neke devedeset i prve, postala škola s nazivom „Jovan Dučić“, uzgred naziva protiv koga bi trebali imati više protiv svi znani subotički borci protiv „fašisoidnih“ imena za nazive ovdašnjih ulica.

Zaključimo skromno na kraju da se stječe dojam da je na djelu nekakva neslučajna politika ukidanja svakovrsnog hrvatskog nazivlja. Stoga, i ako se priklonimo zvaničnom tumačenju u povodu najnovijeg primjera da je riječ o tome „da već ima neka škola u okolici koja nosi taj naziv“, pitamo se s pravom, barem se tako čini, zašto se isti, vjerojatno opravdani, naziv nije ponudio nekoj drugoj školi (uz svjesno nošenje „krivnje“ zašto diramo u pitanje naziva škole imena koje još nijedna škola u Vojvodini ne nosi) koja ne nosi naziv niti jednog „velikana“, kao što su srednja strojarska ili medicinska škola.

Tomislav Žigmanov

Preplatite se na „Žig“

Cijenjeni čitatelji, ukoliko želite „Žig“ redovito dobivati i ove godine na Vašu kućnu adresu molimo Vas da se pretplatite. Tako ćete ujedno pripomoći njegovom daljnjem izlaženju. Cijena godišnje pretplate je 50, a polugodišnje 25 dinara za Jugoslaviju, a za inozemstvo protuvrijednost za godišnju pretplatu iznosi 50 DEM. Pretplatiti se možete na žiro račun

HKC „Bunjevačko kolo“
broj 46600-678-7-3551
s naznakom „za Žig“

ili u prostorijama Uredništva, Trg cara Jovana Nenada 15.

Molimo Vas, uz pretplatu naznačite i Vašu adresu.

K I O P I Z M I

- Škola stvara učenjake, a život ljude.
- Naši političari zauzeli su visoka mjesta, a ona manja su oslobodili.
- U vojsci sam bio na pravoj strani. Bio sam linijaš.
- Ono što nam daju na kašičice, oduzeli su nam od usta.
- Što su državne granice kraće, to je otpor naroda duži.
- Narod je zaveden. Sada je u drugom stanju.
- Sve mi je ravno. Živim u Vojvodini.
- U zadnje vrijeme u školi se vrše historijske promjene. Stalno se mijenjaju udžbenici iz povijesti.
- Rođen sam carskim rezom, a živim kao prosjak.
- Prošli smo sito i rešetno Europe. Mi smo mali narod.
- Ja sam slobodan radnik. Dobio sam otkaz.

Dajo Ranje

Ovaj broj „Žiga“ izašao je uz potporu Fonda za otvoreno društvo

Čitajte nas i na Internetu:

www.tippnet.co.yu/zig/

„Žigov“ NASLOV IZMEĐU DVA TJEDNA

Демографске перспективе југа Србије

ГРАДОВИ СТАРАЦА

NOVINE VRANJSKE, 12. o3. 1998.

ŽIG

28. ožujka 1998.

broj 87

Izdavač: HKC „Bunjevačko kolo“

Adresa: Trg cara Jovana Nenada 15, 24000 Subotica

E-mail: zig@tippnet.co.yu

Tel: ++381 24 28 334

Žiro račun: 46600-678-7-3551

Osnivač:

Vojislav Sekelj

Glavni i odgovorni urednik

Tomislav Žigmanov

Uredništvo:

Jasmina Bačić, Mirko Kopunović, Vojislav Sekelj

Tehnička urednica:

Jasmina Bačić

Tisak: „Globus“, Subotica

List je registriran kod Ministarstva za informiranje Republike Srbije pod brojem 1620 od 25. travnja 1994. godine.

ŽIG

izlazi svake druge subote

Sve je moguće

U kvazipostokomunističkom društvu kao što je naše apsurdni su posve svakodnevna pojava, vidljiva gotovo na svakom koraku. Jedna od pojava kod koje je kontinuitet između socijalističke FRJ i socijalističke SRJ nedvojben jest pitanje odgovornosti.

Jer, kako drukčije objasniti da ista osoba može biti nekoliko godina ravnatelj jednog lokalnog poduzeća i nakon toga biti ravnatelj financijske institucije koja istom poduzeću daje kredite (koji bi se vjerojatno mogli okarakterizirati i kao zelenaški) uslijed kojih njegova ranija tvrtka praktički kolapsira? Nema odgovornosti niti u jednom slučaju, već samo nagrade. Ili kako je moguće da u velikoj lokalnoj zdravstvenoj tvrtki nestane humanitarne pomoći u vrijednosti više stotina milijuna dinara i da nitko ne zna kada, kako i kamo lijekovi izlaze i konačno dolaze do privatnih ljekarni istih onih koji su odlučivali o distribuiranju iste pomoći? Imajući u vidu dosadašnju praksu teško je očekivati kaznu ili materijalnu odgovornost počinitelja, a eventualno mogu nastradati „sitne ribe“ ili oni koji su se ogriješili o „stranačku stegu“. Ili kako objasniti...

Déja vu. Odviše je primjera ovdje već videno tijekom protekloga desetljeća, gdje se s pravom može okarakterizirati kao opća erozija normalnih vrijednosti, a suprotne tendencije su samo izuzetak koji potvrđuje pravilo da ne postoji pravilo bez izuzetka. U prilog tome govori nedavni podatak kako SRJ zauzima neslavno prvo europsko mjesto gledé stupnja korumpiranosti društva.

Stoga je ovdje doista sve moguće, umjesto da se zna komu je gdje mjesto.

J. Babičković

POGLED IZ NOVOG SADA

Kamena lica

Kamena lica Srbija je u septembru prošle godine izabrala upravo ono što joj se desilo 24. marta. Socijalisti i radikali imaju zajedno gotovo 200 poslanika i još pre pola godine su komotno mogli da podele fotelje, uz sitni milodar JUL-u. Zašto to tada nisu uradili zna samo predsednik Jugoslavije Slobodan Milošević, čija reč je i ovom prilikom bila odlučujuća. Šešelju je delomice vraćeno ono što mu je ukradeno na predsedničkim izborima: svi njegovi najbliži saradnici dobili su ministarske kabinete.

Ovakva vlada je, nema sumnje, otvoreni izazov Zapadu po čijem nalogu je Vuk Drašković dugo pregovarao sa, hm, Milutinovićem. Uzvratio mu je time da je njegova „Deklaracija o nacionalnom pomirenju“ prekrštena u „Deklaraciju o narodnom jedinstvu“ i prihvaćena sa 160 poslaničkih glasova. Od pomirenja ništa, a jedinstvo prilično mršavo!

Što može vlada satavljena od druge i treće postave socijalista i prve postave radikala? Može da traje jako kratko, dok Miloševiću ne dosadi, ili jako dugo – ako on poveruje da ima podršku većine građana za teranje inata sa svetom. Nema svrhe raspravljati o stručnosti i programu, jer tako nešto u ovoj trgovini ne postoji. Aleksandar Vučić je, recimo, iz studentskih klupa uskočio u poslaničke, odande za direktora sportske hale u Zemunu i sad je republički ministar informacija. Ko je makar jednom video „Zemunske novine“, može da pretpostavi kakva sloboda štampe predstoji Srbiji. Naravno, takvom ministru neće doći na razgovore niko ozbiljan iz inostranstva.

Tek sad će biti zanimljivo čitati dnevničke zapise Mire Marković, koja se tobože toliko zgraža nad prostaklukom. Kako li će ona reagovati kada njen kadar Ivan Sedlak zajedno sa potpredsednikom vlade Šešeljem ode da prekrsti neku školu koja se zove „Petefi Sandor“ u, recimo, „Kosta Pećanac“?

Ko je 24. marta gledao prenos iz Skupštine Srbije, mogao je jedino da se čudi otkud onima iz prvih redova toliko snage da kamenih lica, ni ne trepnuvši okom, prate ono malo prigovora. Može im se! Višemesečnim zavlačenjem ozbiljno su oslabili Srpski pokret obnove, a Savez vojvođanskih Mađara, trojica iz bivše koalicije „Vojvodina“ i Liga za Sandžak zaista nisu protivnici na koje vredi obraćati pažnju.

Srbiji, dakle, predstoji novo razdoblje arogantene vlasti, jače nego poslednjih godina. Plate i penzije i dalje će kasniti, fabrike će uglavnom stajati, od manjina će se tražiti još više lojalnosti, pristojan svet će i dalje obilaziti Srbiju u velikom luku. Progura li Šešelj zemunski recept, svuda će nicati novi kiosci, iz stanova će se tu i tamo iseljavati lica nepoćudnih prezimena, a JUL će prestati da priča o ravnopravnosti i socijalnoj pravdi.

Nova srbijanska vlada dokaz je da ovde od svakog zla postoji i gore. Ovo je zaista kraj Srbije kakvu smo znali do juče, a i ta je u svakom pogledu bila daleko od uzorne.

Mihal Ramač

DRUGI PIŠU

Fond duguje šest milijardi

Bankrot je lepa reč

U četvrtak 19. marta Upravni odbor Fonda penzijskog i invalidskog osiguranja imaće svoje redovno zasjedanje, a na dnevnom redu biće Izveštaj o finansijskom poslovanju za 1997. godinu. Podaci su međutim i pre sednice dospeli do javnosti i više su nego poražavajući.

Fond je prošlu godinu završio sa finansijskim deficitom od 6 milijardi i 354 miliona dinara. Ukupni prihodi, kako stoji u izveštaju, iznosili su 11 milijardi, a potrošeno je 17 milijardi i 339 miliona. Što se tiče strukture prihoda, ona je vrlo zanimljiva. Iz redovnih izvora finansiranja u Fond je pristiglo malo više od devet i po milijardi dinara što je znatno bolje u odnosu na 1996. godinu. Razlog za ovo poboljšanje je mogućnost Fonda da samostalno vrši kontrole uplate doprinosa. Tokom 1997. godine izvršeno je 2.840 kontrola i na taj način u Fond je trebalo da se slije nešto više od pola milijarde dinara. Na žalost naplaćeno je samo 127 miliona, a to se u izveštaju pravda

„nepovoljnom ekonomskim uslovima privređivanja“. Što se tiče onih koji su podbacili, u oči upadaju i savezni i republički budžet, a što se tiče sve do sada tajnovitog učešća „oktanskog dinara“ u strukturi prihoda Fonda ono za dva poslednja meseca 97. godine iznosi ukupno 378,2 miliona.

Zanimljiva stavka u izveštaju je svakako i kredit koji je Fond dobio po osnovu prodaje Telekoma. Davalac kredita je Republički fond za razvoj, a iznos kredita je 640 miliona DEM, naravno u dinarskoj protivvrednosti.

U izveštaju se može videti i podatak da je na ime kamata za pozajmljena sredstva Fond poslovnim bankama platio nešto više od 316 miliona dinara. Ovako astronomska kamata potiče iz činjenice da je Fond prošle godine samo dve isplate penzija izvršio iz sopstvenih sredstava. Nakon ovakvih podataka sasvim logično se nameće pitanje kako je Fond uopšte uspeo da preživi. U izveštaju stoji da je to izvedeno korišćenjem kratkoročnih kredita od Poštanske štedionice i poslovnih banaka od budžeta Republike i Republičkog fonda za razvoj, kao i odlaganjem dospelih obaveza.

Z. Čičarević
(„Penzionerske novine“, broj 33,
Novi Sad, 15. mart. 1998.)

NAMA JE DOVOLJNO DA ZNATE ZA NAS

FUNERO

PRIVATNO POGREBNO PODUZEĆE

- Subotica, Karađorđev put 2
☎ 55-44-33 (danonočno)
- Bajmok, JNA 3
(u cvečari „Mariška“)
☎ 762-024 (danonočno)
- Palić, Jo Lajoša 18
(u cvečari „Orhideja“)
☎ 752-759
- Horgoš, Borisa Kidriča 7
☎ 792-202 (danonočno)

Dvo/TV/jednik

ZAK Jedna ugledna znanstvenica s ovih meridijana tvrdi da već gotovo sigurno postoje klonirani ljudi, tu negdje pokraj nas ili malo dalje. Ukazuje na činjenicu da je to pitanje riješio još onaj pisac knjige „Na svoju sliku i priliku“, što je kad je izašla prije dvadeset i pet godina, po prilici, bila čist SF a da je to sad „tehnološki“ lako izvodljivo. Užas. Siguran sam da je svatko sam sebi dovoljna pokora i da mu još nije potreban duplat, triplikrat itd. A to što neki viši drug voli da smo svi baš ovce „Doly“... nije šala, ali imali smo samo Tita za maršala!

ZAK U USA je takva tražnja za visoko kvalificiranim stručnjacima da pripadnici X. generacije (rođeni 1960 – 1970) zahtijevaju da na poslu imaju dvoranu za igranje američkog nogometa u podnevnoj stanci, nadalje da mogu sobom dovesti na posao kućne ljubimce, klizno radno vrijeme, dolaziti u sportskoj odjeći marke po izboru i ukusu, itd. Vrijeme „bijelih ovratnika“ je otišlo u stare filmove. Postavljaju poslodavcima uvjete kakve hoće jer tvrde da „posao nije posao, to je hoby za koji ste slučajno i plaćeni!“ Obzirom na visoke plaće ovi mladci za računalom na poslu, kod kuće i svugdje (lap top), sad se nazivaju „gold collar“, tj. zlatni ovratnici. Kod nas je dakako nešto malo drugojačije. Ako si na 60% „čekanju“, možeš igrati nogomet u krugu fabrike koliko god hoćeš, a ako dolaziš na posao možeš obući što god hoćeš tj. imaš s buvljaka tj. iz Turčije, Kine ili Rumunjske s novopazarskim džinsom kombinirano! A i ne zovu se X. generacija već Z (heftani) ili slično.

ZAK U Pečuhu, Pecu ili Pečuju (kak vam drago) mjesno Hrvatsko kazalište je imalo premijeru tragedije „Madžarska Medeja“ koju je još davno napisao Göncz Árpád, predsjednik Republike u toj državi. Eto, madžarski Hrvati to nisu smatrali „uvlačenjem“, pisac Göncz je bio na predstavi i sve se svršilo veselom večerom! E sad, zamislite si kako naša Dramska sekcija pri HKC u Subotici ima veliku sriću da predsjednik SRJ Milošević ne piše tragedije pa nitko tamo ne mora padati u iskušenje da to uprizorava na sceni. Ni bivši nam predsjednik (već i zaboravljeni) Dobrica Ćosić nije vičan pisanju drama već su mu brojni tekstovi, uključujući Memorandum, dramatizirani. Imamo mi, hvala dragom Bogu, brojne lipe komedije našeg Maće (i inače mnogima služimo za komediju) pa zato sad i spremamo komad sa indikativnim naslovom „Niko i ništa“. Dodao bi, a nema ni mobilni telefon, ni kuću na dva kata, ni auto od 50 tisuća DEM itd. kao ostale nikoništice!

ZAK Na Danima hrvatskog filma I. nagradu za dokumentarac dobio je film našeg Branka Ištvančića „Plašitelj kormorana“. Tako polako u prvi plan iskače naš vrijedni tavankutski momak koji se probija u svijet filmske režije fanatičnim radom i ogromnim entuzijazmom. Nadamo se zorno da, budući da nije „ničiji sin“, neće predugo čekati na svoj prvi cjelovečernji projekt, što su već dobili Vinko Brešan, Nola Hribar i mladi Hitrec. Naravno da bi bili najsrnitiji da film bude iz života vojvodasnkih Hrvata, ponajpre bačkih Bunjevaca, što znam da je i potajna Brankova želja, jedan bunjevački AMARCORD! Život piše sinopsise, ne samo romane! Od Tavankuta do Holywooda i nije tako daleko, ako kreneš na vrime iz Vuković kraja, el Zlatnog kraja el sv. Ane, svedno baš! U svom selu i tako još nitko nije postao prorok!

Milivoj Prčić

Pravnički

kutak

Kamata

je naknada za korištenje tuđih stvari, najčešće novca. Drugim riječima, riječ je o cijeni korištenja tuđeg novca.

Problem kamata je reguliran još u arhaičnim i najstarijim pravima, a čestte su bile intervencije u zajmovne odnose – to su radili faraon Bokhoris, car Hamurabi, Grk Solon, Rimljani braća Grakho i mnogi drugi.

Riječ kamata je grčkog podrijetla – u novogrčkom *tokos* znači zaradu, dobit iz zajma. Slično tome, u Boki se kamata i danas zove dobitak, isto kao i u Bugarskoj i u Češkoj. Kao sinonimi za kamatu koriste se riječi lihva (njem. *leihen* = posuditi), interes (naziv kojega je stvorila srednjovjekovna kanonska doktrina Katoličke crkve, kao obeštećenje uslijed nekorištenja vlastitog novca, lat. *interesse* = naknada štete) i uzura (lat. *usura* = uživanje, u smislu bezrada, što kanonska doktrina nije dopuštala). Tradicionalni bunjevački izraz za kamatu je interes, ali je danas to arkaizam, potisnut u korist riječi kamata. Interes je naziv koji se danas koristi u suvremenim jezicima u kojima je jak utjecaj latinskog jezika (engleski, francuski i dr.)

Izraz zelenašenje je nastao kod kupovine i zalaganja žita dok je još zeleno kada se još nije znalo koliki će biti rod, kom prigodom je ugovorena cijena, zbog nužne potrebe za novcem, po pravilu mala, a budući rod po pravilu znatno veći. Kao sinonim za zelenašenje danas se koristi i lihvarenje.

Danas postoje razne kamate, od kojih su najčešće:

- ugovorna kamata, utvrđena sporazumom između stranaka
- zakonska kamata, čiju visinu određuje zakon,
- zatezna (moratorna) kamata je posebna vrsta zakonske kamate koja se primjenjuje kada se kasni s izvršenjem obveze – prema važećim propisima odgovara stopi rasta cijena na malo, s mjesečnim uvećanjem od 1,2 %, a što se izigrava namještenim statističkim prosjecima,
- domicilna kamata, kamate na devize koje važe u zemlji čija je to valuta i dr.

Anatocizam je računanje kamate na kamatu (grč. *ana* = preko, povrh, i *tokos* = kamata). U našem važećem pravu on nije dopušten, što međutim ne važi za kreditno poslovanje banaka!

(j. š.)

Nova kulturna udruga Hrvata iz Srijema Osnovan Hrvatski kulturni centar „Srijem“

Unazočnosti oko 100 osnivača iz više mjesta Srijema (Srijemska Mitrovica, Srijemski Karlovci, Srijemska Kamenica, Ruma, Sot, Irig, Golubinci, Slankamen, Zemun, Petrovaradin) u nedjelju je 15. ožujka, u prostorijama župe svetog Dimitrija u Srijemskoj Mitrovici na Osnivačkoj skupštini utemeljen Hrvatski kulturni centar pod nazivom „Srijem“. Osnovni cilj je ove kulturne udruge, kako je naglašeno u osnivačkim dokumentima pročitanim ovom prigodom, jest očuvanje, promicanje i razvijanje kulturnog naslijeđa srijemskih Hrvata, te rad na očuvanju njihovog nacionalnog identiteta. Ovaj će Centar, kako se planira, biti organiziran po principu teritorijalnoga ustroja, što znači da će imati podružnice u svim navedenim mjestima u kojima (još) živi značajnija skupina Hrvata. Na Osnivačkoj je skupštini izabrano i trinaestočlano Predsjedništvo iz pet srijemskih mjesta (Srijemska Mitrovica, Ruma, Golubinci, Slankamen i Petrovaradin), koji će, nakon završenog procesa registracije, između sebe izabrati predsjednika i dopredsjednike.

Kao gosti Osnivačku skupštinu su pozdravili u ime Veleposlanstva Republike Hrvatske u Beogradu Davor Vidiš i Krešimir Hibšer, ispred Hrvatskog kulturnog centra „Bunjevačko kolo“ predsjednik Bela Ivković, Hrvatskog kulturno-prosvjetnog društva „Matija Gubec“ iz Tavankuta Ivan Dulić, dopredsjednik, dok su brzojave sa željama za uspješni rad poslali mr. Bela Tonković, predsjednik Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini, i vlač. Andrija Kopilović, predsjedavajući Predsjedništva Katoličkog instituta za kulturu, povijest i duhovnost „Ivan Antunović“.

Ivica Dulić

AKCIJA NAS OPET ZOVE

Moja je generacija, uz brojne pre nje i neke kasnije, u izvesnom periodu svog života bila u prilici da učestvuje u tada vrlo raširenoj vrsti društvenog rituala zvanog – radne akcije. Omladinske, dakako. Svojevremeno je i akcijaška populacija Subotice patila što naš grad nema akciju. Sanacija jezera je bila dobar razlog, dobili smo je. Zahvaljujući njoj, na Paliću je niklo naselje koje već godinama služi za neke druge, karitativne svrhe.

Onomad su akcijama, osim pretpostavljenih kubika i normi, postavljali i razne druge zadatke, ideološke, političke i druge prirode. Zvali su ih „školama života“, „bratstva i jedinstva“... To se često manifestovalo i na sasvim bizarne načine. Pre gotovo tri decenije, u Sokobanji, brigade iz Subotice i Kosovske Mitrovice dokazivale su mogućnost dobrosusedskih odnosa i bliske saradnje sočnim psovkama pri svakom susretu. Treba li reći da smo mi njima nanu naninu pominjali na albanskom, a da su oni odgovarali na – mađarskom. Kako je to moj imenjaka, poznatiji po nadimku „Grozozo“ izveo, pojma nemam. Znam samo da su kontakti među nekim ljudima iz ova dva grada potrajali još godinama.

Sredinom sedamdesetih godina sa brigadom studenata iz Srbije otišao sam na radnu akciju u Olsztyn, u Poljskoj. Pre polaska smo se organizovali kako je to tada i priličilo, sa sve komisijama, štabom i sličnim skalamerijama. Zaprepašćenje ostalih učesnika, okupljenih iz desetak država sa Istoka i Zapada, koji su – probuđeni zvucima pištaljke našeg komandanta – snenim očima sa prozora internata posmatrali našu ekstravagantnu predstavu zvanu jutarnja gimnastika može se uporediti jedino sa čemernim licem vlasnika pištaljke, koji je nakon dva dana ustanovio da je njegova funkcija ispražnjena od bilo kog sadržaja.

Ne, nije došlo do potpunog rasula. Domaćini su svake večeri uredno saopštavali na kom će se gradilištu sutra raditi i

svi su „akcijaši“ tamo redovno stizali. Ostalo vreme je bilo posvećeno druženju i zabavi, u čemu su organizatori pružali ne-sebičnu pomoć. I mi smo se prilagodili: gimnastika je ukinuta nakon dva dana, imidž smo popravili izabravši dirigenta našeg neoficielnog hora, sposobnog da peva sve pesme sveta. Umesto ideoloških i sličnih komisija spontano su formirane interesne grupe za preferans, šah, fudbal... Čak je i nesuđenom komandantu dopala uloga „referenta“ u nekoj takvoj grupi.

To je bio moj prvi neposredan kontakt sa drugačijim pristupom ideji radnog angažovanja omladine preko leta, za koju sam već tada znao da se u drugim zemljama odvija na suštinski, organizaciono i sadržajno drugačiji način. Ovo što sam opisao događalo se u Poljskoj: na toj su akciji užestvovali i ruski studenti, ali su od nas bili brižljivo sklonjeni. Navodno, na njihov zahtev.

Bilo bi sigurno pretenciozno pretpostaviti da je promena sistema u Poljskoj bila olakšana i time što su njihovi studenti iz godine u godinu tokom leta mogli da se druže sa kolegama iz drugih zemalja. Činjenica je međutim da je njihov pandan naših radnih akcija pretpostavljao učešće mladih iz više zemalja, uz potpuno slobodne forme organizovanja. Uključujući i samostalan dolazak, pri čemu bi taj učesnik sve vreme ostajao autonomna, potpuno samostalna jedinka, od koje se jedino očekivalo da u izvesnoj meri odgovori zadacima na „trasi“. U svemu drugom, bila je slobodna.

Naša je praksa, treba li reći, bila sasvim drugačija: čak i kada bismo primili pojedince iz drugih zemalja, uvrstili bismo ih u neku brigadu i tako – pod pritiskom kolektiva – potrli dobar deo njihove individualnosti. Jer, nije nikakva tajna, naše su akcije sve vreme imale neku vrstu paravojne organizacije, sa brigadama, četama, štabovima, komandantima, dirigovanim pravilima, ali i pravima ponašanja – uključujući i propusnice za izlazak iz naselja. Učesnicima iz drugih zemalja je sve to bilo nerazumljivo, čudno... Oni su o tome govorili drugim jezikom, za nas nerazumljivim: građanska neposlušnost? Ma idi, molim te.

(nastavak u sledećem broju)

Dorđe Dragojlović

Treći svijet

Superstar

Priznaću vam istinu. Želeo sam postati superstar. Shvatio sam da će tek tada svi moji problemi nestati i da ću biti bogat i omiljen. Kada bolje razmislim, to je želja svih nas, ma šta o tome vi mislili. Superstar! Koja čarobna reč. Milioni, skupa kola, zgodne cice i vrhunsko opijanje. Želja da ostvarim svoj san bila je jača od one prošlogodišnje, kada sam šetajući i bombardujući jajima zgradu Televizije, želeo da jednim od njih pogodim Zlotvora pravo u njušku.

Jedini problem mi je bio što nisam znao kako da postanem megazvezda, mada, kada se setim koje su sve kreature postale zvezde u ovoj nesrećnoj zemlji, mnogo mi je lakše jer se, svakako, smatram boljim i sposobnijim od njih. Bez bojazni sam se poverio najboljem prijatelju S. tražeći dobar savet, jer je i on na tragu da postane to.

Bio sam depresivan, pa sam upalio TV. Instinktivno sam znao da me tamo čeka rešenje, pa, zar TV nije ogledalo jedne zemlje? TV smatram članom uže porodice, moj je omiljeni kućni ljubimac, prijatelj kome neće biti smešne ni moje najluđe ideje. Danima sam gledao sve dostupne, domaće kanale i doneo sledeće zaključke:

1. mi živimo u krajnje nenormalnoj državi;
2. svi lažu ili krađu i svi su isti;
3. ni za deset godina neće nam biti ni malo bolje; i
4. u takvoj konkurenciji i nije teško ostvariti moj maleni san – postati superstar.

Programe RTS sam odmah eliminisao kao eminentne parametre po pitanju mojih potreba, jer je dotična stanica najdosad-

nija i najbezličnija u Univerzumu. Besmisleni razgovori dva dosadnjakovića mi uopšte ne nude mogućnost u odnosu na potrebe koje moram da izrazim. Tamo je najveća zvezda, definitivno i zauvek – Mira Kolaković, polupismena i nekvalifikovana či(s)tačica vesti, koja je, gle čuda, postala urednicom one fine, istinoljubive i edukativne emisije pred ponoć – Dnevnik 3. Druga besmislena televizija, a da nije RTS jeste TV Politika. Tamo nema muzike, zabave, šale i humora; u pauzi između dve emisije najnovijih SPS Vesti, puste nam neki bajati film ili novu epizodu niskobudžetne južnoameričke serije. TV Politika nema zvezde i bio je to sasvim dovoljan razlog da zauvek napustim taj kanal.

Rekao sam „ćao“ TV Politici i prostim pritiskom na dugme uključio se na šljašteći, nezaboravni, ultramoderni, urbani, veseli, razigrani kanal, jednom rečju ružičasti TV Pink. Tamo je bilo jako veselo, pa sam pomislio da nekog ispraćaju u vojsku, ili je neko možda oslobođen vojske, pa se slavi. Ali ljudi, ja sam sedeo satima okovan pred ekranom, pred najezdom cakanih pevaljki, dražesnih estradnih umetnica, folk-heroína, kraljeva kokaina, opakih proročica, kriminalaca i ludaka koji tako sede i javno nam se nude... Bilo je nezaboravno. E tu sam se pronašao! Postaću deo njih, postaću najbolji.

Bilo je to bitno iskustvo. Jedino me je Branka Sovrlić razočarala, jer je melodija uz koju je ona cupkala i otvarala usta bila tako dosadna i van modnih tokova, da bi je čak i kraljica tresh-folka Vera Matović sa gnušanjem odbacila kao zastarelu i neprofitabilnu.

Sem tog razočarenja, senku na ceo spektakl bacila je i zebnja da li ću i ja uspeti da snimim tako lepe pesme, tako uspešne projekte kao oni, hoće li mi materijal biti hitičan i slušan, hoće li me slušaoci birati za hit dana, hoću li dospeti u onu uglednu radio-emisiju Želje slušalaca?

BORIS 001

Dr. Nadia Skenderović Ćuk, pravnica

Paradoksi Amerike i civilnog društva

Naša je sugovornica ovoga puta dr. Nadia Skenderović Ćuk, pravnik po vokaciji i voditeljica subotičkog ogranka Agencije lokalne demokratije, projekta koji se realizira pod pokroviteljstvom Savjeta Europe. Usmjeren na svega na one zadaće koje pred sobom ima segment civilnoga društva, Agencija lokalne demokratije približava u ovoj sredini ona iskustva „društvenog života“ koji postoje u zemljama stabilne demokratije. Kao voditeljica ovoga projekta, naša je sugovornica gotovo dva mjeseca boravila u Sjedinjenim Američkim Državama na, za naše prilike, neobičnom usavršavanju...

Kao predstavnik subotičke Agencije lokalne demokratije bili ste na studijskom putovanju u Sjedinjenim Američkim Državama. Kojim povodom?

N. S. Ć.: Radi se o studijskom boravku u organizaciji „National Forum Foundation“ čiji je cilj stručno obrazovanje pojedinaca iz Centralne i Istočne Evrope, u domenu za koji su oni zainteresovani i u kome su profesionalno angažovani. Prvi deo boravka se sastojao od niza predavanja eminentnih stručnjaka iz oblasti američkog federalizma, ustavnog i međunarodnog prava, kao i menadžmenta u nevladinim organizacijama, dok je u drugom delu svaki polaznik radio u određenoj instituciji na poslovima koji odgovaraju njegovoj profesionalnoj orijentaciji i interesovanju.

U kojim ste mjestima bili, te u kojim organizacijama radili?

N. S. Ć.: Svoj boravak sam provela na Istočnoj i na Zapadnoj obali tako da sam imala prilike da uporedim različite načine rada i života koji su prisutni u okviru SAD. Prve tri nedelje sam provela u Washingtonu, Annapolisu, Baltimoru i New Yorku, gde smo u različitim institucijama slušali predavanja o datoj oblasti. U Washingtonu su to bili, na primer, predavači sa poznatog „Georgetown univerziteta“, ali i sudije i eksperti pri institutima, međunarodnim ili lokalnim nevladinim organizacijama. Ostalo vreme sam radila u „Centru za civilnu edukaciju“ u Los Angelesu.

Alteranitvno obrazovanje – zvanično

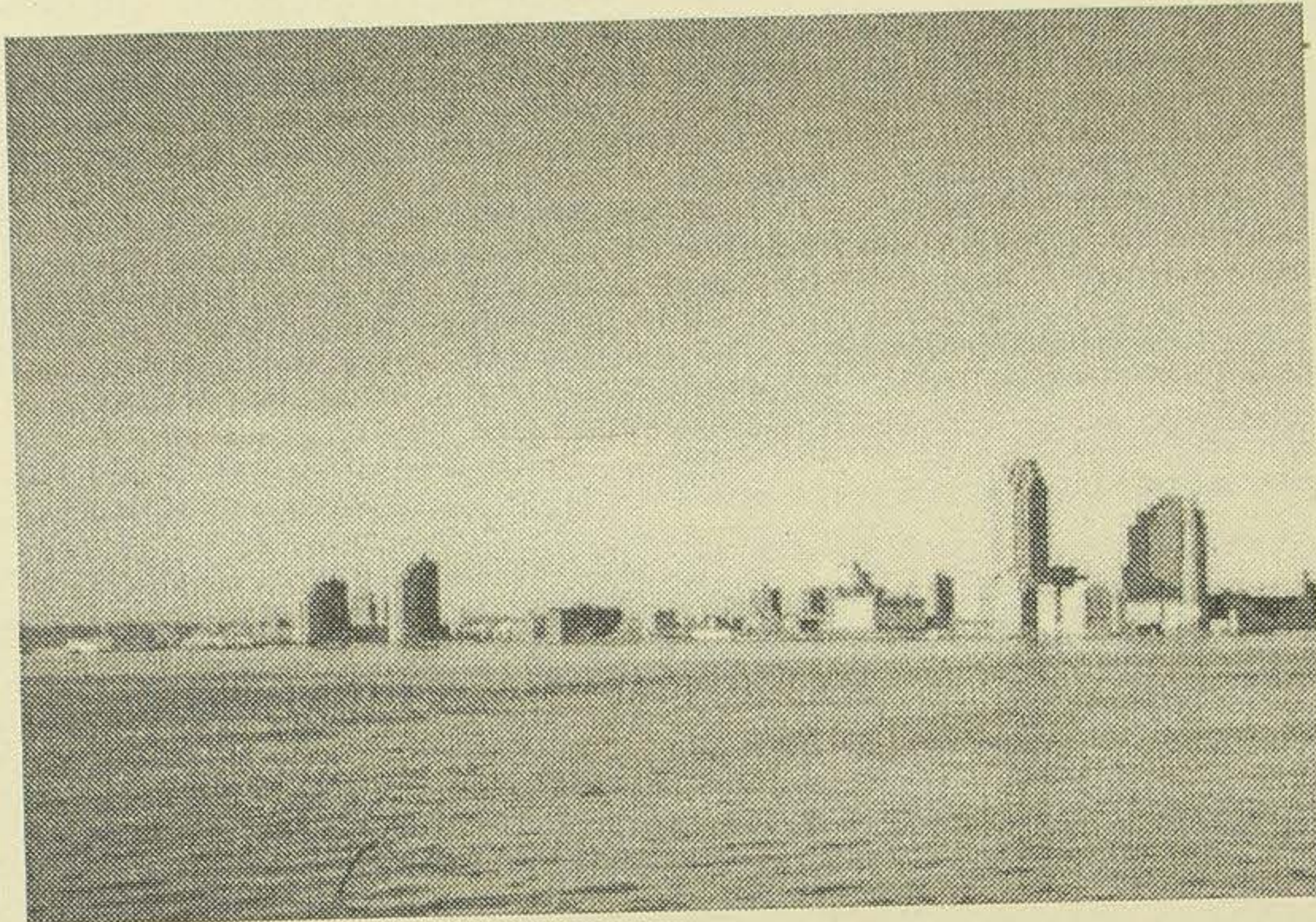
Kako Vas se doimao rad u američkim nevladinim organizacijama?

N. S. Ć.: Bilo je zaista zanimljivo privremeno biti deo profesionalnog tima „Centra za civilnu edukaciju“ u L. A. To je danas najveća nevladina organizacija u oblasti civilne edukacije u SAD, koja je u međuvremenu proširila svoje polje delovanja i na mnoge druge zemlje iz Evrope, Južne Amerike, Afrike i Azije. Centar je osnovao Univerzitet „UCLA“ pre više od 30 godina sa namerom

da pokuša da uvede civilnu edukaciju u redovni sistem obrazovanja. Ideja je bila jednostavna – znanja o organizaciji vlasti, ustavu, ljudskim pravima i slobodama, građanskoj odgovornosti, civilnim inicijativama spadaju u opštu kulturu koja treba da su dostupna svim građanima, pogotovo onima koji su usmereni na akademsku edukaciju. Dakle, kao što su potrebna osnovna znanja o literaturi, istoriji ili filozofiji, tako je u oblast društvenih predmeta neophodno uvesti i civilno društvo. Uvođenje do tada alternativnog obrazovanja u zvaničan sistem je započelo edukacijom nastavnika i profesora u osnovnim i srednjim školama na osnovu ta-

duže vreme, NVO takode moraju biti maksimalno profesionalne i uspešne. Razlika je u tome što se uspešnost kod ostalih organizacija, tipa Centra u kome sam radila, meri kvalitetom rada koji podležu verifikaciji korisnika (ciljnih grupa), donatora, saradnika i javnosti. Američka pragmatičnost ne oprašta greške ni kada je reč o NVO ili edukativnim institucijama. Profesionalci se angažuju prema nivou obrazovanja, preporuka..., ali pre svega prema neposrednom utisku koji se ostavi u toku intervjua, kada se vrši procena na kojem poslu bi kandidat mogao najviše da doprinese. Raspored zaposlenih je ključna stvar, jer je rad timski, koji ne dozvoljava im-

provizacije i uskakanje u „tude uloge“. Koordinacija svih tih podeljenih, ali i povezanih, aktivnosti se vrši tako da na kraju ispadne dobar rezultat, koji je jedino i bitan. Takode je primetna vrlo mala opterećenost rukovođenjem, koje mora biti efikasno, spremno na promptne odluke i u funkciji obezbeđivanja uslova za profesionalan rad zaposlenih. Tim koji upravlja organizacijom preuzima velike i vrlo konkretne obaveze prilikom naimenovanja, koje u određenom vremenskom roku i moraju da se ispune. Neusklađenost sa takvom odgovornošću povlači naravno promenu tima.

SAD – zemlja raznolikosti. Pogled na New York

da skromne literature koja je objavljena u saradnji sa „UCLA“ univerzitetom. U međuvremenu se broj publikacija značajno proširio kao i osavremenio, te u potpunosti prilagodio stepenu znanja i zrelosti učenika i profesora. Pri tome se mora podvući da je reč o literaturi koja je usmerena na razvijanje analitičkog i kritičkog duha polaznika, sa praktičnim primerima i teorijskom osnovom. U međuvremenu je Centar izradio i nacionalne kriterijume civilne edukacije, sa težnjom da unificira ovu oblast na nivou cele federacije, što je velik izazov, kada se ima u vidu da obrazovanje u SAD spada inače u kompetencije država a ne federacije. Pogotovo je impresivan rad u istraživačkom sektoru, koji okuplja eminentne predavače sa pomenutog renomiranog kalifornijskog univerziteta, koji stalno prate proces edukacije i na bazi sopstvenog ekspertskog iskustva kontinuirano dograđuju i usavršavaju civilnu edukaciju. Sesije na kojima se oni okupljaju prevazilaze uobičajeni nivo debata i rezultiraju novim izdanjima.

Na koji način su struktuirane nevladine organizacije u SAD, te koji je njihov princip rada?

N. S. Ć.: Princip rada u ovakvim organizacijama se ne razlikuje mnogo od principa na kojima funkcionišu druge organizacije. Dakle, ukoliko se želi opstati i funkcionisati

Nema mistifikacije i prevelikog očekivanja

Kako bi ste opisali njihovu (NVO) ulogu u jednom društvenom sistemu kao što je američki?

N. S. Ć.: Nevladine organizacije u SAD predstavljaju jedan ceo neprofitni sektor koji je oslobođen bilo kakve mistifikacije ili prevelikih očekivanja. Kao što to i sama odrednica kaže, to su nezavisne i neprofitne organizacije, čiji je broj stalno u ekspanziji. To su najmanje političke ili aktivističke organizacije, kao što nisu ni klasična udruženja građana. Iako su doduše mnoge nastale zahvaljujući entuzijazmu pojedinaca, one se u kasnijoj fazi razvijaju kao profesionalne institucije baveći se određenim problemom, za koji se smatra da može imati širi društveni interes. Dakle, u ovoj formi danas u SAD funkcionišu i istraživački i naučni centri, kao i humanitarne organizacije ili specijalizovane institucije koje promovišu određene vrednosti, ili pružaju stručnu pomoć. Ukoliko se pak radi o NVO koje se bave uticanjem na javno mnjenje, onda to one rade u jednoj uskoj oblasti i isključivo u saradnji sa tzv. lobistima, koji se ugovorom angažuju i zastupaju njihove interese pred zakonodavnim i izvršnim organima. Osim fiskalnih olakšica, ova forma organizovanja donosi i određen status i ugled, što olakšava pristup donatorima. Kao i u Zapadnoevropskim državama,

najuspješnije nevladine organizacije se finansiraju iz nacionalnog ili državnog budžeta, jer se smatra da sprovede potrebne programe za koje država nije profesionalno i organizaciono osposobljena. Kada je reč o programima koji su ocenjeni kao bitni za društvo, država iskazuje svoju odgovornost njihovim finansiranjem i podrškom, ne utičući pri tome na njihov način rada.

Koje bi ste momente naveli kao najvažnije glede koristi Vašeg boravka?

N. S. Č.: Najbitnije je da sam osvežila sopstveno znanje, donela aktuelnu svetsku literaturu i uspostavila kontakte sa američkim kolegama i institucijama. Naravno, dragoceno iskustvo sam stekla i u susretu sa njihovim svakodnevnim životom, kulturom i običajima. Činjenica da sam bila u poznatim američkim gradovima, koji obiluju zanimljivim kulturnim događajima i institucijama, takođe je uticala na utiske koje sam ponela.

Paradoks interesa i logika zarade

SAD je zemlja velikih nepoznanica, barem za nas. Kako bi Vi odredili opću sliku američkog društva?

N. S. Č.: SAD je zemlja raznolikosti, paradoksa i što je značajno veoma okrenjena pojedincu kao osnovnom nosiocu određenih prava i odgovornosti. To dakle govori o velikom stepenu slobode koju svaki pojedinac oseća i doživljava u različitim situacijama. Sa druge strane, ako se to ogleda u kontekstu profesionalizma i efikasnosti kao ključnih vrednosti, onda to nameće i velik pritisak da se uspe i opstane u velikoj konkurenciji. Ako taj princip naglašenog individualizma prenesemo na polje države i politike, onda se to odlikava u izraženoj individualnoj odgovornosti državnih organa, što se vidi i u primeru poslednjeg velikog skandala vezanog za predsednika Klintona. U odnosu na polje civilnog društva, ovaj princip u američkim prilikama nosi sa sobom jedan paradoks. S jedne strane postoji nesumnjiva sklonost građanskim inicijativama, što podrazumeva prisutnu solidarnost i svest o potrebi delovanja na zaštiti nekog šireg društvenog interesa. Sa druge strane, kod profesionalnog angažmana pojedinac reaguje krajnje racionalno sledeći logiku zarade. Uopšte materijalni interes je glavna pokretačka snaga američkog društva, kao što je sasvim jasno da to nije država socijalnog blagostanja. U svakodnevnom životu individualizam se reflektuje u površnoj međusobnoj komunikaciji i čuvanju svoje privatnosti, čak i po cenu sopstvene izolacije.

Na koncu, pitamo Vas i o stanju u američkoj teoriji o civilnom društvu?

N. S. Č.: Mora se najpre znati da je produkcija stručne i naučne publicistike

(knjige, časopisi, priručnici) koja se bave teorijom i praksom civilnog društva zaista imponantna. Pored mnogobrojnih univerziteta, izdavačkih kuća, instituta, javlja se u zadnje vreme i jedan krug tzv. „think tank“ institucija (istraživačko-konsultativni centri) koji objavljuju značajan broj radova na ovu temu. Pri tome treba imati u vidu da se civilno društvo proučava ne samo na ravni teorijskog poimanja, već mu se sve više pridodaje i dimenzija zasnovana na praktičnim iskustvima stečenim u zemljama u tranziciji. Ovaj koncept se takođe veoma često istražuje u kontekstu nekog izdvojenog društvenog okvira (vladavina prava, inter-kulturalni odnosi, federelizam i sl.).

Potrebno je, dakle, jedan duži vremenski period pratiti najznačajnije publikacije da bi se uopšte stekao uvid u teoriju o civilnom društvu, a još više da bi se prepoznale neke glavne tendencije. Na prvi pogled se može reći da ne postoji neki jedinstveni teorijski stav, jer se ovom konceptu pridaju lična zapažanja i očekivanja konkretnih autora. Kako je to jedan kolega iz „Centra za civilnu edukaciju“ primetio – ne može se otkriti suština ove ideje (misli na civilno društvo) bez zajedničkog sporazuma istraživača, jer ideje dobijaju značenje zavisno od funkcije u kojoj je upotrebljavaju pojedinci. Pomenuću samo neka od takvih tumačenja. Po Walzeru civilno društvo je prostor koji ispunjavaju dobrovoljne društvene asocijacije i skup nacionalnih mreža – formiranih zbog određenog interesa, cilja, vere, ili ideologije grupe ljudi. Ostaje nerazjašnjeno da li se pod ovim podrazumevaju i ekonomski interesi kao osnov organizovanja, što na primer neki eksplicitno isključuju iz sfere civilnog društva. Po Edwardu Shilsu civilno društvo se sastoji od tri dela: prvi je sistem nezavisnih institucija, uključujući i ekonomske, koje se razlikuju od porodice, grupa ili ostalih društvenih zajednica... Drugi deo predstavlja jedan segment društva koji uspostavlja kompleksne odnose sa državom, kao i one institucije koje obezbeđuju razdvojenost države i civilnog društva, održavajući pri tome efikasne međusobne veze između njih, dok treći deo predstavlja raširen model građanskog ponašanja, podrazumevajući adekvatan nivo političke kulture i princip odgovornog građanstva. Larry Diamond, urednik prestižnog časopisa „Journal of Democracy“, smatra da se postojanje civilnog društva može utvrditi identifikacijom njegovih demokratskih funkcija – ograničenje i disperzija vlasti, integracija pojedinaca i grupa, substitucija države u sprovođenju određenih programa, edukacija građana o principima demokratije i unapređenje političke kulture, podsticanje kreativnosti, građenje osećaja pluralne lojalnosti, uz istovremeno pripadanje različitim grupama i organizacijama.

Tomislav Žigmanov

„Plašitelj kormorana“ na VII. Danima hrvatskog filma

Grand prix Ištvančiću

Branko Ištvančić, apsolutent filmske i TV režije na Zagrebačkoj Akademiji dramske umjetnosti, svojim je prvim dokumentarnim filmom „Plašitelj kormorana“ dobio najveće priznanje na „VII. danima hrvatskog filma“, koji se je održao u Zagrebu od 11. do 15. ožujka. Ovaj je uspeh ovoga mladog redatelja tim prije veći što je ova filmska manifestacija stekla za nekoliko godina svojega postojanja veliki prestiž, te postala najznačajniji festival u Hrvatskoj u kategoriji srednjometražnog i kratkometražnog filma, na kojemu su zastupljeni gotovo svi filmovi različitih žanrova iz filmske produkcije u Hrvatskoj u protekloj godini.

Debitantski film ovog Tavankučanina osvojio je „Veliku nagradu“ festivala, koja predstavlja svojevrsni grand prix budući da je riječ o glavnoj nagradi. Film je dobio od Ocjenjivačkog suda, na čijem je čelu bio poznati filmski kritičar Tomislav Kurelec, prosječnu ocjenu 4,42, koja je do sada i najveća ocjena koju je neki film uopće dobio na Danima. Također, Ištvančićev film je u konkurenciji dokumenatrnog filma osvojio i nagradu „Oktavijan“, koju dodjeljuje Društvo hrvatskih filmskih kritičara. Na taj je način ovaj dvadesetpetominutni dokumentarni film, koji je raden u produkciji Hrvatske radio-televizije, postao i najuspješniji film na ovogodišnjim Danima.

(lj. k.)

Prodaja uskršnjih čestitki

Prodajna izložba uskršnjih jaja i čestitki, koju svake godine priređuju članice Slamarske sekcije Hrvatskog kulturno-prosvjetnog društva „Matija Gubec“ iz Tavankuta i članovi Likovnog odjela Hrvatskog kulturnog centra „Bunjevačko kolo“ iz Subotice, bit će otvorena u ponedjeljak **30. OŽUJKA U 17. SATI U GALERJI „PERČIĆ“**. Izložba će biti otvorena svakoga dana od **10 DO 12 SATI PRIJE PODNE I OD 16 DO 19 SATI POSLIJE PODNE DO 8. TRAVNJA**.

(lj. k.)

 Tipp-Topp System

OBAVIJEST

Nevladine organizacije na Internetu

U okviru zvanične WEB prezentacije Subotice pruža se mogućnost svim nevladinim organizacijama i kulturno-umetničkim društvima da se predstavljaju svetu putem Interneta.

Realizator izrade, Tipp-Topp System poziva sve ove organizacije, da dostave kratak opis delatnosti (po mogućstvu na srpskom, mađarskom i engleskom jeziku), logotip organizacije, nekoliko fotografija iz života organizacije, kao i adresu i telefonski broj za kontakt. Podatke treba dostaviti u Informativno-prodajni centar Tipp-Topp Systema, Subotica, Brace Jugovica 5, gdje se mogu dobiti i detaljnije informacije, Kontakt telefon: 555-765.

Internet adresa već gotove WEB prezentacije: <http://www.subotica.co.yu>

Konj kao dika

Svijet je naših starih odavno izgubio većinu svojih formi ispoljavanja i vrijednosti življenja. Tako se je nekoć imanje dobrog konja smatralo za osobitu prestiž, te nimalo drugačiji ponos. Jer, ljepota konja, kao na ovoj slici, razlog je i za slikajuće prikazivanje „baće i nane“ na salašu. A ne znaju oni da će unučad vrlo brzo, prelaskom u grad, zaboraviti taj svijet. Recimo, danas će se rado slikovati uz auto, novi simbol prestiža i uspješnosti.

Ogledalo vremena

Svaki čas gledaš na sat
Kao da šetaš peronom
A sekunde teku
Sedam je sati
Počinje kišiti
I svi prozori u prvom katu
Naglo se mijenjaju u orijentalni vlak
Ali ništa se ne zbiva osim brzine
Osjećaš kako ti lice polako postaje
ogledalo vremena
Sedam i po! Tvoja kosa počinje
sijedjeti
Sat pozornica groze
Prestaje kišiti
Osam je
Konačno dolazi neka starica

Konstantin Biebl

Obiteljski kutak

POSESIVNA RODITELJSKA LJUBAV

Sreća i dobrobit djece ovise od ljubavi i odobravanja koje im roditelji ukazuju. Ljubav, međutim, ne smije biti posesivna. Ovakva „ljubav“ ima brojne negativne posljedice.

Poput kažnjavanja, posjednički odnos roditelja prema djetetu može roditi mržnju. Dijete obasuto posesivnom ljubavlju često postaje stidljivo mamino dijete koje uvijek traži majčinu sigurnost. U mnogim kućama dječji ego se svjesno potiskuje stoga što roditelji postupaju s djetetom kao s vječitom bebom. Roditelji su također često ljubomorni na nastavnike koje djeca obožavaju, jer djecu smatraju posjedom, vlasništvom, dijelom roditeljskog ega. Roditelji nerijetko smatraju djecu svojom drugom životnom šansom i često ga žele *potpuno* oblikovati po ugledu na sebe. Nerijetko se, zbog straha od očevog autoriteta, to upravo pretvara u opoziciju: sin rigidnog političara postaje pobornik „zelenih“.

Roditelji se moraju suočiti da će, prije ili kasnije, djeca nužno otići od njih. Naravno, ne da ih napuste i nikad više ne vide. Misli se da im *psihički* umaknu, oslobađajući se dječje ovisnosti od kuće. Ima mnogo domova u kojima je kćerka ostala kod kuće tješiti svoje roditelje u starosti. U većini je slučajeva takav dom nesretan. Dio psihe nagoni dijete da izađe u svijet i vodi svoj život, a drugi se temelji na osjećaju dužnosti i prisiljava je da ostane s roditeljima, što rađa konflikt: „Naravno, volim majku, ali je ona ponekad tako zamorna.“ Nisu rijetki slučajevi da se u većim seoskim obiteljima jednom djetetu uskrati školovanje i normalni društveni razvitak, jer je ono od roditelja određeno kao ono koje će do vijeka pomagati u kući u svim poslovima. No, ako dijete ode od kuće, nastaju poznati stereotipi odnosa roditelja sa snahom odnosno zetom. Ovdje se djetetov brak shvaća kao krađa djeteta iz vječnog kruga obitelji. Sve to zna izazvati velike patnje kod djece.

Zato se roditelji, kada im djeca odrastu i odu od kuće, trebaju baviti unucima, ili kakvom djelatnošću i profesijom, čime će pokazati sebi i drugima kako su još uvijek korisni, te da njihov život nije izgubio smisao.

Mila

RAZLIKE IZMEĐU VINA I ŽENA

13. LIST LOZE I LIST SMOKVE KRIJU DVIJE ZA
OBIČNOG SMRTNIKA NEDOKUČIVE TAJNE.

14. ŽENA KADA ĆUTI VRIJE.

Krležijana

Kompas

Kao jedini intelektualni kompas trenutka, u momentu Erazmo. Učenjak usred neobrazovane rulje, u svjetini zbu-njenoj još uvijek sredovječnim halucinacijama, mozak jasno lo-gičan, lingvist, komparativni filolog u svijetu fantaziranih slijepih masa, učenjak u sredini koja osim grube i životinjske primitivne sile nije priznavala nikakve druge mjere, Erazmo je znao da je sve prolazno osim jedine, od bronce trajnije, pjes-ničke riječi.

Miroslav Krleža, 1942.

James Joyce

Ulysses (7.)

Stadoše, pogledaše prijeko na zatubasto pred-brežje Bray Heada, koje je poput gubice zaspala kita počivalo na vodi. Stephen mirno oslobodi ruku, te upita:

– Želiš dakle, da ti kažem.

– Da, no što je? – odvrati Buck Mulligan. – Ja se više ničega ne sjećam.

Dok je govorio gledao je Stephana u lice. Lagašan povjetarac pri-jeđe mu preko čela, mrseći mu nježno plavu, nezačešljanu kosu, rasprećući srebrnaste plamsaje u njegovim očima.

Stephen, zastrašen vlastitim glasom, progovori:

– Sjećaš li se kad sam te prvi put nakon majčine smrti opet posje-tio?

Buck Mulligan brzo se namršti:

– Šta? Gdje? Više se ničeg ne sjećam. Sjećam se samo nekih misli i osjećanja. Šta? Ta što se, zaboga, dogodilo?

– Upravo si kuhao čaj – otpovrne Stephen – a ja sam pošao na drugu starnu odmorišta, da donesem još malo vruće vode. Tvoja je majka s nekim posjetiocem izišla iz salona. Upitala te, tko je u tvojoj sobi.

– Pa? – na to će Mulligan. – Što sam rekao? Ne sjećam se više.

– Rekao si – odgovori Stephen – O, to je samo Dedalus, čija je ma-jka krepala.

Obrazi Bucka Mulligana buknuše rumenilom, te je odjednom iz-gledao mlađi i prijatniji.

– Jesam li to rekao? – upita. – Pa, što je već na tome?

Nervozno je odbacio svaku zbunjenost.

– A što je već smrt – upita – smrt tvoje majke, ili tvoja vlastita, ili smrt moje majke? Vidio si samo gdje ti majka umire. Ja ih gledam svaki dan gdje otežu papke u Almi Mater i Richmondu i gdje ih u dvorani za seciranje sjećaju kao fileke. To je gadna stvar i ništa drugo. Naprosto, nije ni spomena vrijedno.

(nastavit će se)

ZANATI

Zanatstvo je u Subotici – u svim strukama – neobično jako razvijeno. Ovo ponajbolje dokazuje da Zanatlijsko udruženje u Subotici imade 2060 članova. Kod ovih zanatlija zaposleno je više od 1800 šegrta. Iz ovog se vidi, da je neobično velik broj malih zanatlija u Subotici, te da više od 1/4 kvalifikovanih zanatlija radi bez pomoćnog osoblja u malim radionicama.

Istovremeno sa ovom pojavom zanat sve više prelazi u industriju, koja konkuriše zanatlijama jeftinom proizvodnjom. Posledica je ovih pojava, da zanatstvo preživljuje tešku krizu i to na štetu malih zanatlija.

Osobito je razvijen zanat stolara, kojih ima oko 120, no također veoma je jako zastupan obućarski i papučarski zanat, koji broji ukupno 330 zanatlija.

(nastavit će se)

Dodir čarolije...

Profiter

Ja sam ratni profiter – kaže mi jedan ovih dana. Biznismen? Ma kakvi! Buvljak? Taman posla! Profitnes, viza kartice, tajm šering?... Idi, molim te!

Pa šta je onda?

Ne radim – kaže. Ni žena ne radi. Samo primamo platu. Dva puta po 200 dinara mesečno.

Kakav je to, pa profit? Deca – kaže. Otišla... Na Novi Zeland. A, tako.

Tako, nego kako! Snašli se. Zараđuju. Šalju nam po 100 dolara. To od njih, ovo ovde od naših, milina! Do penzije, a posle – da te Bog vidi! Ukratko, da nije bilo rata, deca bi bila ovde. Ja tada ne bih bio ratni profiter. Tačka!

Samo što nije zaplakao... Teško mu, a ipak se, negde u sebi, potajno raduje: moglo je biti i mnogo, mnogo gore...

Premda – što reče jedan krojač, mušteriji kojoj je malo više skratio pantalone – „ni ovako nije loše“...

Kiro

Savjet iz karmića

Pozvani su bili prvi put, nisu došli; pozvani su bili drugi put, opet točno u jedanaest sati i nisu došli. Zovu ih još, već sedmi, osmi... put, na isto mjesto u isto vrijeme, a njih nema. A došli su drugi, došli su svi gosti, koji usput nisu imali što raditi, i pričali su, baš su divanili! Sad jesapim, kako je dobro što ovih dana nisam u Prištini.

Mislim: idem ja tako ulicom kad odjedared, me uvedu u salu za prigovaranje, ni krivog ni dužnog, al kad su svi već tamo zašto ne bi bio i jedan Hrvat. Pa i oni su valjda neka manjina i to po najboljim svjetskim standardima su baš manjina, jedino, što ih ova država ne priznaje. A tamo bi imo i nemo šta kazat, el eto slučajno il namjerno baš ovih dana nisam u Prištini. Dobro je tako. Al u novinama čitam da je tamo ovi dana u gostima veleposlanik Hrvatske u Beogradu. Možda se ipak i bez mene nešto kreće, mada oni nisu došli.

Mislim da bi dobro bilo srušiti sankcije. Dobro bi bilo iz više razloga. Prvo: pokazali bi svijetu da i bez sankcija možemo jednako loše živjeti. Zatim

kada bi srušili sankcije, mnogi diplomati, naši i strani ostali bi bez kruva. Bez posla. Na taj način sankcije bi uveli njima, pa neka oni vide kako je to lijepo, zdravo i ekološki živjeti od korijenja. Ovako, sve dok ne srušimo sankcije, svijet će misliti da ne može bez nas. Srušimo sankcije i uvedimo novo odbrojanje vremena, od prije i od poslije sankcija.

ZANIMLJIVA MATEMATIKA

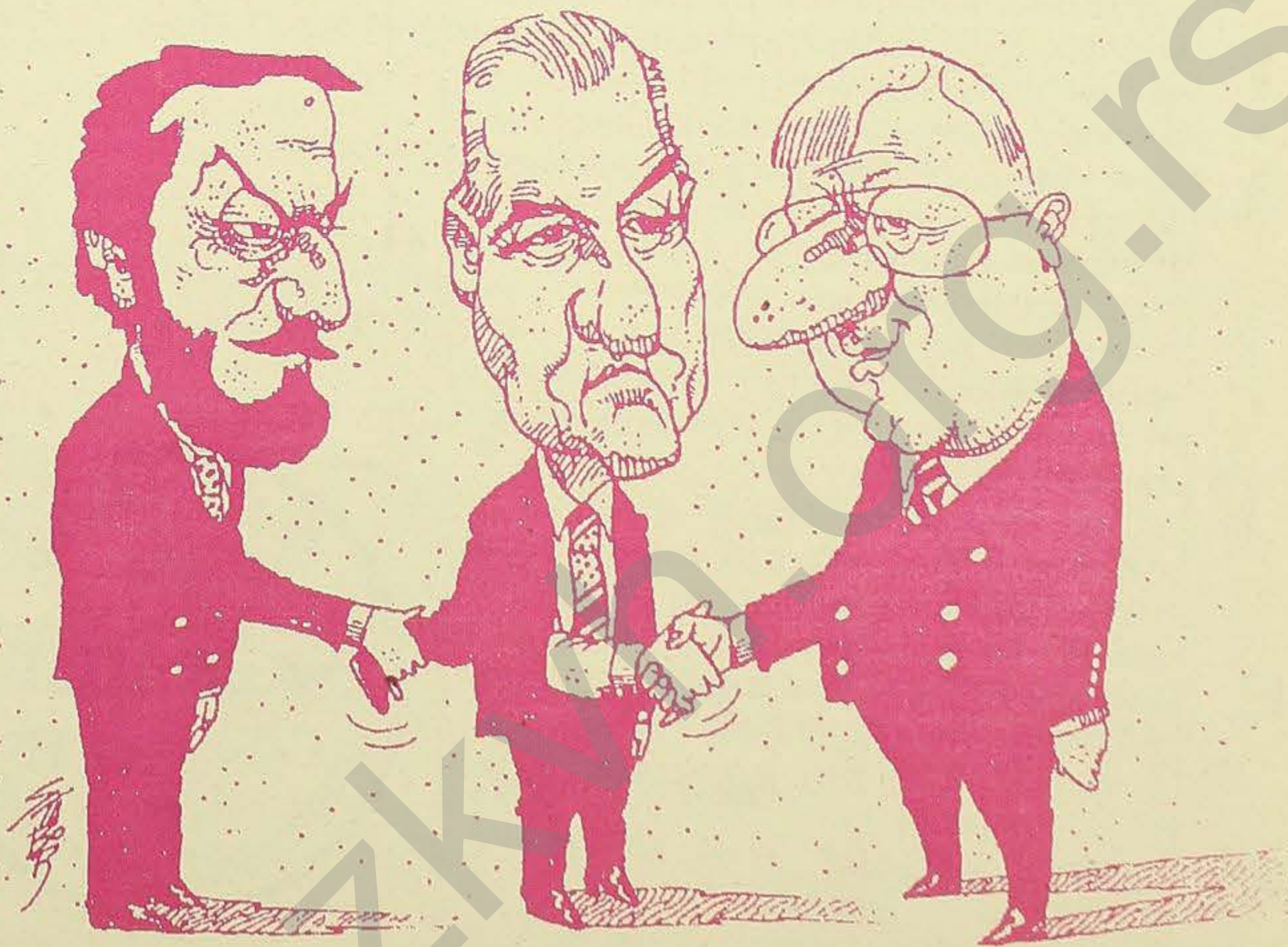
1. Dešifruj sabiranje:

- a) duvan + duvan = cigara
- b) dinar + dinar = valuta

2. Ivo i Tomo imaju zajedno 65 godina. Ivo je tri puta stariji nego što je Tomo bio kad je imao onoliko godina koliko sad ima Tomo. Koliko godina imaju Tomo i Ivo?

REŠENJA IZ PROŠLOG BROJA:

- 1. Ne
- 2. 6

IMENIK ROCKA

THE „RETURN TO FOREVER“ – tako se najpre zvao solo LP Chick Coreae, na kome su svirali još i Aírto Moreira (vokal i udaraljke), Flora Purim – Moreira (vokal), Joe Farrell (fluta i saksofon), i basista Stanley Clarcke. Kasnije, Corea zadržava naziv albuma za naziv svog sastava, ali dovodi gitaristu Bill Connorsa, potom bubnjara Lenny White-a, da bi sredinom 70-ih Connorsa zamenio Al DiMelo. Sastav se, uz „Weather Report“ i „Mahaavishnu Orchestra“ smatra najboljom grupom rock-jazz fuzije, proistekle iz „ergele“ Milesa Davisa.

Probrana diskografija:

– Where Have I Known You Before (1974)

– Hymn Of The Seventy Galaxy (1977)

KEITH RICHARDS – oličenje istinske

neuništivosti rock n roll-a, čovek za koga je navodno jedan visoki sveštenik izjavio – ako postoji Bog u ova vremena, on je oličen u Keith Richardsu. Inače je „spiritus muovens“ i gitarista najvećeg rock sastava svih vremena „Rolling Stonesa“.

Napravio je svega dva solo – albuma, ali su oni daleko bolji od svih ostalih pokušaja ostalih „Stones“-a na planu solo karijere. Čovek koji troši sedam kutija cigareta na dan, tri flaše votke i „ne zna se“, koliko stimulativnih sredstava – uzgred, čini mi se da je besmrtan.

THE „ROLLING STONES“ – nestankom „Beatles“-a i povlačenjem „The Who“-a, bez premca najveći rock n roll Sastav Sveta! (kako zvuče najave svih njihovih koncerata). Dušu grupe čine tri osnivača – Charlie Watts (bubnjevi), Mick Jagger (vokal) i Keith Richards (gitara), dok su dva prvobitna člana umrla (Brian Jones – 1969., a Ian Stewart – 1979.), a jedan 1995. istupio iz grupe (basista Bill Wyman). Jonesa najpre zamenjuje mladi blues – gitarista Mick Taylor, a potom ex-gitarista „Faces“-a, Ron Wood, crnopusi bas gitarista Darryll Jones.

Probrana diskografija:

– Aftermath (1966)

– Beggar S Banquet (1968)

– Let It Bleed (1969)

– Get Yer Ya Ya S Out (dvostruki, koncertni, (1970)

– Sticky Fingers (1971)

– Exile On Main Street (dvostruki, 1972)

– Love You Live (koncertni, 1977)

– Some Girls (1978)

– Still Life (koncertni, 1982)

– Woodoo Lounge (1995)

Robert G. Tilly

Istinska moderna antika

„TITANIK“, REŽIJA I SCENARIO DŽEMS KAMERON;
GL. ULOGE: KEJT VINSLET, LEONARDO DI KAPRIO, BILI ZEJN

„TITANIK“ je konačno veliki, reprezentativni film neherojske teme koji nema nikakve veze sa literaturom i to je najvažnija njegova odlika. Dve i po decenije dominacije literarnog intelektualizma kao izvora ideja i postupaka za film ostavile su iza sebe uništene evropske kinematografije i brojne slepe koloseke američkog filma među kojima jedino dela reditelja iz grupe označene od kritičara kao Novi Holivud otkrivaju vezu sadašnjosti sa prošlošću i pravo značenje filmskog medija. Džesu Kameronu, scenaristi i reditelju „Titanika“, u okviru Novog Holivuda pripada posebno mesto. Iako su i novoholivudisti koketirali sa literaturom, on se uvek čvrsto držao filmskih ideja. „Terminator“, „Sudnji dan – T-2“ i „Istinite laži“, njegova tri kolosalna hita, povezani su u jedinstven iskaz upravo zasnovanošću na idejama o filmu kao modernom mitu. Tragajući za nedostajućom formom tog mita i za najboljim oblikom filma, Kameron je postepeno smanjivao apolinarijevsku superherojsku akciju u svojim filmovima u korist dionizijskih melodramskih sadržaja, da bi sa „Titanikom“ stigao do kraja, postižući u ovom trenutku možda najvažniji cilj: buđenje zaboravljenog žanra.

Melodrame (kod nas poznata i kao „ljubavni filmovi“) su oduvek bile najpopularniji filmski žanr. Njihovo nestajanje, koje su brižljivo sprovodili apolinaristi-puritanci literarnog opredeljenja, vrlo brzo je dovelo i do nestajanja bioskopa. Jedino je Spielberg među današnjim uticajnim rediteljima bio svestan značaja melodrama, ali i krajnje neinventivan u održavanju tog žanra. Poslednja velika melodrama „Vreme nežnosti“ desila se sasvim slučajno još 1983. i to od sasvim usamljenog Džemsa L. Bruksa. Prosperitet holivudske industrije tokom 90-tih počeo je stidljivo da izbacuje i nove, tanke melodrame da bi tek „Titanik“ otkrio koliko je glad tržišta za njima. Njegov trijumf u bioskopima pre i mimo oskarovske gužve najbolje dokazuje o koliko snažnoj potrebi za manifestovanjem duševnosti se radi.

„Titaniku“ to ne bi uspelo da nije reč o zaista vrsnoj melodrami. Prezrena od racionalističke kritičke aparature, melodrama je uvek sadržavala nekoliko obaveznih loših karakteristika, koje ima i „Titanik“: grube greške u naraciji, primitivni subjekt-objekt tretman medija, lažna idelaizovanost ljudi i njihovih odnosa, itd. Ali, te karakteristike su zapravo sinematski kod pravog sadržaja melodrama, a to je simulacija načina pamćenja ličnog iskustva. Elementarna snaga baznih emocija – ljubavi, straha, nade, očaja – fokusiranih u „Titaniku“, jednako stvarnih i doživljenih kao i umišljenih i željenih, pretvorila je vizuelno-narativni filmski iskaz u materijalizovano pamćenje svakog gledaoca ponaosob. Odbijajući vrednovanje života iz vizure neminovnog kraja svakog individualnog postojanja, Kameron zapravo veliča individualnu egzistenciju i sećanje kao njenu suštinu i to na čisto sinematski način. Epski okvir i tragičan kraj njegove priče o velikoj ljubavi samo još više ističu da je „Titanik“ apoteoza življenja, himna života, a to je sadržina svake velike melodrame, od „Prohujalo sa vihorom“, „Imati i nemati“ i „Kazablanke“ do „Sjaja u travi“ i „Diplomca“.

Mitska katastrofa oko velike ljubavne avanture Kameronu je poslužila da vrati u život još jednu odliku koja je krasila film u njegovo veliko doba, naime da je film moderno delo – katedrala. Katedrala ovde označava kultno delo ogromnog broja ljudi koje proslavlja zajednički duh koji ih spaja. Ma koliko bilo lično, ma koliko bilo plod mašte jednog čoveka, delo-katedrale je pre svega iskaz opšteg, i svaki učesnik u njenom nastanku deli izuzetnost njenog stvaranja. Kameron je to savršeno znao. Zato je „Titanik“ pun velikih glumačkih i tehničkih ostvarenja, uzdižući jednako suštinu ljudske individualnosti i suštinu kolektivizma. Tragičan ishod kolektivnog, potop broda Titanik, je iz sentimenta preveden u dokaz veličine ljudskog postojanja i delanja i istinu religijskog reda, locirajući ceo film u vrhunce filmskog i umetničkog izraza.

Da bi cela mreža značenja u „Titaniku“ bila tako jasna, ubedljiva i snažna bilo je neophodno da Kameronova režija i sve drugo vezano za nastajanje filma budu bez greške. Ne mora se ovaj film svakom dopasti, ali niko za njega ne može reći da nije veliki film. Ne gledati danas „Titanik“ znači naprosto nemati predstavu o tome kakvo je moderno osećanje punoće i smisla života, i to onog ljudima najdražeg, dionizijskog. Čak i ako ne osvoji reordan broj Oskara, „Titanik“ će biti jedan od filmova za svakog i za sva vremena.

Pera Marković

AUTO - DELOVI
Audi
RENAULT
Rajić Dragutin
SUBOTICA, P. Drapšina 14 (24) 553-262

GARANT
PREDUZEĆE ZA
SPOLJNU I UNUTRAŠNJU
TRGOVINU D.O.O.
TRG OKTOBARSKE REVOLUCIJE 37
SUBOTICA
024/25-004 direktor
27-002 komercijala
29-042 maloprodaja
23-537 magazin
telefaks 024/26-719

Tel: 552-774
SALAŠ
ZEMLJORADNIČKA ZADRUGA

FENOMENI

Titanik

Danas u svetu nema novine koja nije pisala o filmu „Titanik“. Međutim, ni jedan od milona tekstova nije mogao da otkrije tajnu njegovog uspeha, a uspeh je napraviti film koji je zaradio više od milijardu US dolara.

Ako ste imali prilike da film pogledate u subotičkom bioskopu, a ne na traljavoju kopiji iz obližnjeg video-kluba, onda ste sigurno u publici primetili netipične posetioce bioskopa: nedepilirane domačice, decu ispod sedam godina, nervozne tipove sa mobilnim telefonima, starkerle sa antibronhijalnim pupmicama... Svima im je zajednička kesa prepuna slanah i slatkih zanimacija koje užasno šušaju kada ih otvorite u mračnoj sali. Ali još gori zvuk ima limenka „Fante“ ili „cvrkut“ mobilnih telefona.

Svi oni su dokaz moći koji imaju mediji, a posebno televizija, koja je i ovoga puta uspešno odradila svoj deo posla, ne hajući da li je mušterija neki film, kandidat levog bloka ili folk-zvezda. Najbitnije je nagovoriti konzumenta da odabere baš taj proizvod. Prosto? Da, ako imate medije u šaci. Peta filmska ekranizacija „najveće katastrofe XX veka“ i pre nego što je počela da se prikazuje u Evropi, zaradila je šest puta više od uloženi 200 miliona US dolara. Medijska kampanja koju je imao ovaj film je nezapamćena u novijoj istoriji. I pre nego što je započelo snimanje filma bili smo bombarovani tekstovima o budžetu koji je rastao iz dana u dan, a kada je film snimljen počela je javna debata hoće li film, kao istoimeni brod, potonuti ili će povratiti uloženi kapital. A onda je decembra prošle godine film krenuo u bioskopsku eksploataciju. TV mreže su se utrkivale u tome koja će prikazati više inserata i ekskluzivnih intervjue... Bar dva puta nedeljno je prikazivan mamac za publiku pod imenom „Kako je sniman...“, a zatim su počele da pljušte nagrade...

Sve je to bila indirektna reklama za film, te se čini da su svi ti tekstovi, hvalospevi, strahovanja, nagrade i rekordi bili unapred smišljena taktika pomoću koje bi se opravdala i povratila uložena suma. Novac je novac, a umetnost tražite u evropskim niskobudžetnim filmovima. Kakav je „Kolya“ ili „Full Monty“.

BORIS 001

Kulturna razglednica Subotice

NARODNO KAZALIŠTE

Narodno kazalište u Subotici obilježava Svjetski dan pozorišta, 27. ožujak, s prazivedbom drame na srpskom jeziku „Amadeus“, Pitera Schephera, u režiji Jovice Pavića. U ovoj drami prikazan je život najvećeg svjetskog skladatelja Mozarta.

GRADSKA KNJIŽNICA

U čitaonici Gradske knjižnice 24. ožujka održano je predstavljanje sabranih romana Gojka Čelebića. Gosti večeri su bili Draško Redep i Franjo Petrinović – književnici, nakladnik i autor. Knjige predstavljaju zajednički nakladnički pothvat „Prosvete“ i „Prometeja“.

SRPSKI KULTURNI CENTAR „SVETI SAVA“

U zadužbini Dušana Radića, u SKC „Sveti Sava“ od 30. ožujka do 5. travnja bit će održan Tjedan pravoslavlja. Za vrijeme održavanja proslave u programu su: izložba, tribina, historijska tribina, promocija knjige, duhovna tribina, historijsko-književna tribina i razgovor o knjizi. U tribini „Pravoslavlje kao filozofija života“, gost je prof. dr. Radovan Bigović, na historijskoj tribini „Pitanje porekla Srba“ gost je prof. dr. Relja Novaković. Na predstavljanju knjige Rajka Petrov Noge „Malo dokumentarnih detalja“ gost je akademik Svetozar Koljević, a na duhovnoj tribini „Svetosavlje, Hilandar i mi na pragu novog veka“ besjedu govori vladika Bački Irinej. Na historijsko-književnoj tribini o temi Stojana Vujičića „Srbi u Budimu i Pešti“ gosti su akademik Dejan Medaković i autor, a o knjizi „Srpski jerarsi“ besjedu vodi vladika Šumadijski Sava. Prvog dana proslave bit će otvorenje izložba akademskog slikara iz Beograda Tomislava Petrovića „Hilandar kroz vekove 1198. – 1998.“.

MKC „NÉPKÓR“

U MKC „Népkór“, od 21. do 31. ožujka obilježava se 50. godišnjica postojanja i rada muzičke sekcije „Citraša“. U programu proslave uključit će se sve sekcije i ansambl „Citraša“. Bit će održan i „Bal pod maskama“, smotra orkestara i folklor djece Subotice, a posljednjeg dana proslave gostovat će „Coutris ekspres“, orkestar iz Budimpešte.

Ramiz Rashiti

NOVE KNJIGE

Priče o izborima

Oko izbora, Izveštaj Centra za slobodne izbore i demokratiju sa parlamentarnih i predsedničkih izbora u Srbiji, Beograd, septembar-oktobar 1997; *Oko izbora 2*, Izveštaj sa predsedničkih izbora u Srbiji, Beograd, decembar 1997.

U normalnim društvima izbori predstavljaju nužnu redovnu ili prijevremenu kontrolu vlasti od strane punoljetnih građana. Međutim, nakon raspada starog sustava, dotadašnji tvrdokorni srbijanski komunisti na razne su načine pretvorili ovu demokratsku instituciju u pravo ruglo, kojem su, barem do sada, vrhunac bili događaji koji su prethodili znamenitom *lex specialisu*.

Za razliku od domaćih građana koji različite izborne makinacije uočavaju nesistematski i s praktičnom nemogućnošću empirijske provjere, ugledna beogradska udruga CeSID (Centar za slobodne izbore i demokratiju) prišla je ovoj problematici krajnje ozbiljno, dakle sa znanstvenog stajališta, što podrazumeva detaljnu kritičku analizu pravnih normi izbornoga prava, način njihove provedbe, analizu sudbenih odluka, empirijsko provjeravanje tvrdnji itd.

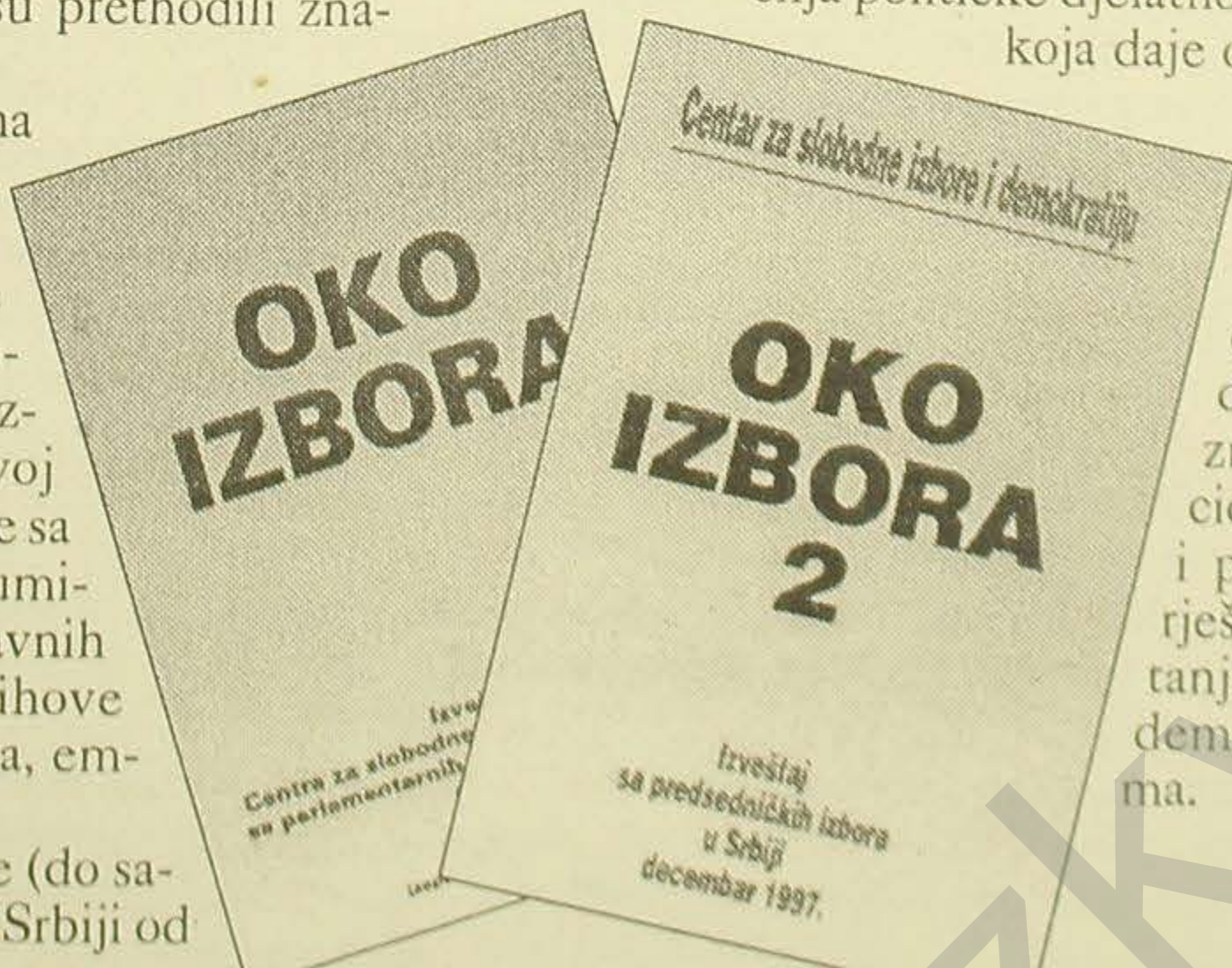
Kao rezultat toga pojavile su se (do sada) dvije knjige vezane za izbore u Srbiji od

1990. godine pa do posljednjih izbora. CeSID u, naglasimo to, odličnim analizama o izborima progovara vrlo kritički, što je prirodno usmjereno k vladajućoj stranci i državi kao transmisiji njezine vlasti. Kroz prikaz dosadašnjih izbora, izbornu geografiju, analizu sredstava informiranja tijekom predizborne kampanje i kontroliranje samog izbornog procesa (promatranje izbora), zapravo se još jednom pokazuje i dokazuje tko je jedini institucionalni „krivac“ za kotiranje SRJ glede modernih evropskih demokratskih standarda.

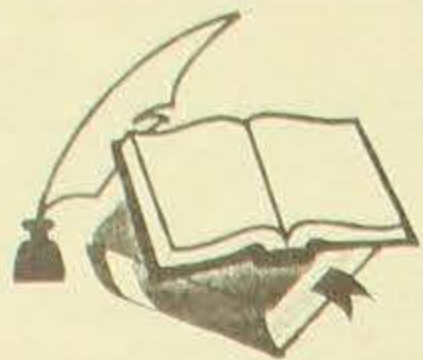
Osim temeljnog smisla koji se sastoji u razotkrivanju dosadašnjih izbornih farsa u SRJ i ukazivanju puteva za istinski slobodne i poštene izbore, ove knjige mogu poslužiti i kao odličan predložak za razmišljanje manjinskim zajednicama. Naime, pred nacionalne manjine se u aktualnoj državi postavljaju dva moguća cilja političke djelatnosti: surađivati s nedemokratskom vlašću

koja daje određenim manjima izvjesna manjinska prava (koja isto tako mogu nestati kao što su i „data“, dakle ničim kontroliranom voljom pojedinca ili skupine) ili pak težiti demokratskoj državi bez obzira na manjinska prava (budući da demokratski poredak ne mora implicite značiti čak ni priznavanje postojanja nacionalnih manjina, npr. slučaj Francuske) i potom u demokratskom okviru tražiti rješenje manjinskih problema, uz stalno pitanje hoće li će manjine uspjeti dočekati demokraciju. Prosudbu ostavljamo čitateljima.

Bruno Skenderović

Četvrt milenija subotičke gimnazije (XIV.)

piše: Mr. Josip Ivanović

(nastavak iz prošlog broja)

Uvođenjem realih obrazovnih sadržaja u nastavni plan i program, gimnazija je i formalno izgubila karakter klasične lingvističke i humanističke škole i dobila realni karakter. Klasični su se jezici u njoj još zadržali, ali u znatno manjem opsegu, čime se dobio prostor za uvođenje praktičnih disciplina. Nastavni predmeti u ovoj reformiranoj gimnaziji bili su: vjeronauk, srpskohrvatski jezik, francuski jezik, njemački jezik, latinski jezik, zemljopis, povijest, prirodopis, kemija, fizika, matematika, filozofska propedeutika, higijena i pjevanje.

U ovom razdoblju uvedeno je ocjenjivanje koje je još i danas na snazi i to ocjene od 1 do 5, s tim što je 1 neprolazna ocjena, a 5 odlična, dok je u razdoblju Monarhije bilo obratno. I ženska gimnazija je imala svoju profesorsku knjižnicu, koja je 1933. već imala 2.846 djela, kao i dačku knjižnicu s 1.403 djela. Osim toga, i ova, nova gimnazija imala je u ovo vrijeme već zbirke za povijest, zemljopis, kemiju, fiziku, geologiju, mineralogiju, zoologiju, botaniku, matematiku, crtanje, krasopis i tjelesno vježbanje, kao i muška gimnazija. Iz toga se vidi da je nastava u obje gimnazije u predmetnom periodu bila na visokom nivou i da je

dominantan bio didaktički princip zornosti.

Nastupile su teške godine Drugog svjetskog rata. Sedmog travnja 1941. uslijedila je okupacija Jugoslavije. Suboticu s okolinom okupirali su Mađari. Nakon okupacije Jugoslavije u Subotici je uvedena mađarska uprava, pa tako i službeni i nastavni jezik u gimnaziji biva mađarski. Mađarska uprava

gimnaziji. Ipak, školske 1943/44. otvoren je prvi mješoviti razred na srpskohrvatskom nastavnom jeziku, a za ravnatelja muške gimnazije postavljen je dr. Pál Erdélyi, koji je ovu gimnaziju vodio do kraja rata.⁸⁹

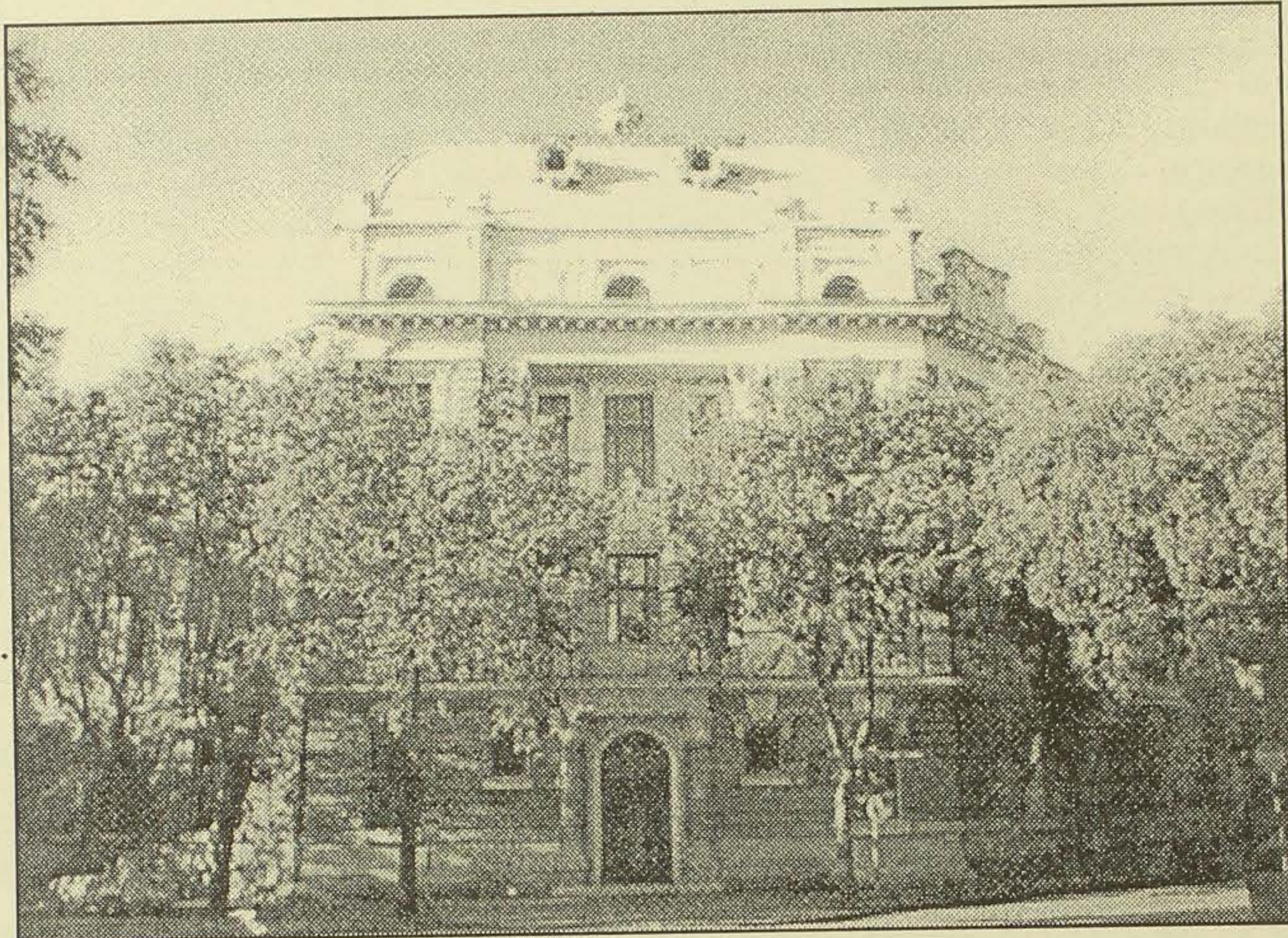
Ulaskom ruske crvene armije u Suboticu 10. listopada 1944., za Suboticu se praktično završava Drugi svjetski rat, tako da je školska 1944/45. otpočela

jeziku. Potpuna muška gimnazija na srpskohrvatskom i potpuna mješovita gimnazija na mađarskom nastavnom jeziku bile su smještene u zgradi muške gimnazije, dok je potpuna ženska gimnazija bila u svojoj zgradi. Za direktora ženske gimnazije postavljena je Olga Mahnovski, a za direktora potpune mješovite gimnazije na mađarskom nastavnom jeziku dr. Béla Sturc.⁹⁰

Već 1947. otvorena je u Subotici i Medicinska škola (koja je zbog materijalnih i kadrovskih problema prestala s radom 1954., da bi 1957. godine ponovo otpočela s radom koji traje do danas). Ova škola bila je smještena u lijevom krilu zgrade muške gimnazije i to u popodnevnoj smjeni sve do 1971. (kada je preseljena u zgradu dotadašnjeg porodilišta na kraju Ulice Đure Đakovića, do 1986., kada je za potrebe ove škole izgrađena nova školska zgrada pored kompleksa subotičke gradske bolnice gdje i danas radi).⁹¹

Zbog veoma izraženih potreba za obrazovanjem željezničkih kadrova u Vojvodini pa i u cijeloj Srbiji, a i zbog toga što je obavljanje ove djelatnosti u Subotici tradicionalno bilo na zavidnom nivou, odlukom Skupštine AP Vojvodine 1948. godine otvorena je Željeznička industrijska škola u Subotici.⁹²

(nastavit će se)

odmah je smijenila sa dužnosti ravnatelja Velimira Stefanovića i postavila za ravnatelja muške gimnazije Mihály Schöffera.⁸⁸ Sa dužnosti ravnatelja ženske gimnazije smijenjen je Petar Radaković, a postavljen je njen dotadašnji profesor Nándor Richter, koji je ovu gimnaziju vodio do kraja rata. Nastava na srpskom jeziku je ukinuta pa se radilo samo na mađarskom nastavnom jeziku. Profesori Srbi i Hrvati su otpušteni. U godinama Drugog svjetskog rata znatno je opao broj učenika u

sa zakašnjenjem. Rad je tekao veoma skromno i otežano, kako zbog toga što je jedan dio školske zgrade služio za vojnu bolnicu, tako i zbog toga što nastavnog kadra nije bilo dovoljno. Prvi poslijeratni ravnatelj muške gimnazije bio je dr. Matija Evetović.

Školske 1945/46. godine počinju s radom tri gimnazije u Subotici: potpuna muška i potpuna ženska gimnazija na srpskohrvatskom nastavnom jeziku i potpuna mješovita gimnazija na mađarskom nastavnom

⁸⁸ Dok nije 1943. godine otišao u mirovinu.

⁸⁹ Izvještaj muške gimnazije za školsku 1940/41. godinu, izvještaji ženske gimnazije za školske 1940/41, 1941/42, 1942/43. i 1943/44. godine, navedeno u izvorima pod brojevima: 98, 99, 100 i 101 i Matične knjige za 1940/41, 1941/42, 1942/43. i 1943/44. školske godine (i za mušku i za žensku gimnaziju), navedeno u izvorima pod brojem 15.

⁹⁰ Izvještaji Potpune muške gimnazije sa srpskohrvatskim nastavnim jezikom, Potpune ženske gimnazije sa srpskohrvatskim nastavnim jezikom i Potpune mješovite gimnazije s mađarskim nastavnim jezikom za 1946/47. školsku godinu, navedeno u izvorima pod brojem 102.

⁹¹ Letopis gimnazije od 1947. do 1971. godine, navedeno u izvorima pod brojem 16 i podaci iz arhiva Medicinske srednje škole u Subotici.

⁹² Ova trogodišnja stručna škola davala je izvanredne kadrove za potrebe obavljanja željezničkog prometa sve do njenog ukidanja 1978. godine, od kada se spomenuti kadrovi obrazuju u Metalskoj, elektro i saobraćajnoj srednjoj školi u Subotici. Podaci uzeti iz arhiva spomenute škole.

Tjelesni odgoj u prošlosti gimnazije (V.)

Počasti gimnazistima

Nakon dvodnevnih borbi i trijumfalnog uspjeha na I. državnom prvenstvu srednjoškolača, ekspedicija subotičkih gimnazista ovjenčana slavom šampiona vratila se kući 28. svibnja. Stigla je brzim vlakom Budimpešta – Zemun točno u podne na subotički kolodvor noseći osvojeni dragocjeni prelazni trofej Ministarstva prosvjete i vjeresvileni zlatom izvezeni barjak. Uz uzvike „živjeli šampioni“ dočekala ih je velika masa razdraganih građana na čelu sa gradonačelnikom Lazarom Mamužićem. Pozdravio je šampione i njihovog izvanrednog vođu Nikolu Matkovića, te im čestitao na velikom uspjehu i zahvalio se na dostojnom reprezentiranju grada. Potom je direktor Gimnazije Arpad Kosztolány uručio pozdrave u ime svih sudionika i nastavničkog kolegija i izrazio svoju veliku radost glede postignute sjajne pobjede. U ime slavljenika na srdačnom dočeku zahvalio se u kraćem govoru profesor Nikola Matković. Nakon održanih pozdravnih govora, povorka na čelu sa slavljenicima, u pratnji vatrogasne limene glazbe, pošla je ulicama grada svuda zasipana cvijećem, kako bi se uputila u zgradu gimnazije, gdje je uz prigodnu svečanost direktor preuzeo trofej na petogodišnje slavlje.

Na postignutim uspjesima gimnazistima i njihovoj školi čestitali su mnogobrojni građani, ustanove i kulturno-prosvjetne institucije, kao i iskaknute osobe iz javnog, kulturnog i političkog života. Posebno za istaći je čestitka Kraljevskog glavnog direktorijuma segedinskog školskog okruga (gimnazija je pripadala ovom okrugu) u kojoj se ističe zahvalnost za „elike pobjede i pokazani primjer kako treba da se bori za „maslinovu rančicu“.

Grad i njegovi građani su dostojno proslavili ovaj uspjeh svojih školaraca i njihovog slavnog učitelja. Mjesno sportsko društvo „Szabadkai sport Egylet“ (Subotičko sportsko društvo) je 8. lipnja priredilo veliko večarsko slavlje u čast Nikoli Matkoviću, učitelju tjelovježbe i članu

Društva. Ovom prilikom slavljeniku su nazdravili i čestitali na postignutim uspjesima njegovih učenika (kojima je i sam mnogo doprinio) gradonačelnik, direktor gimnazije, predsjednik

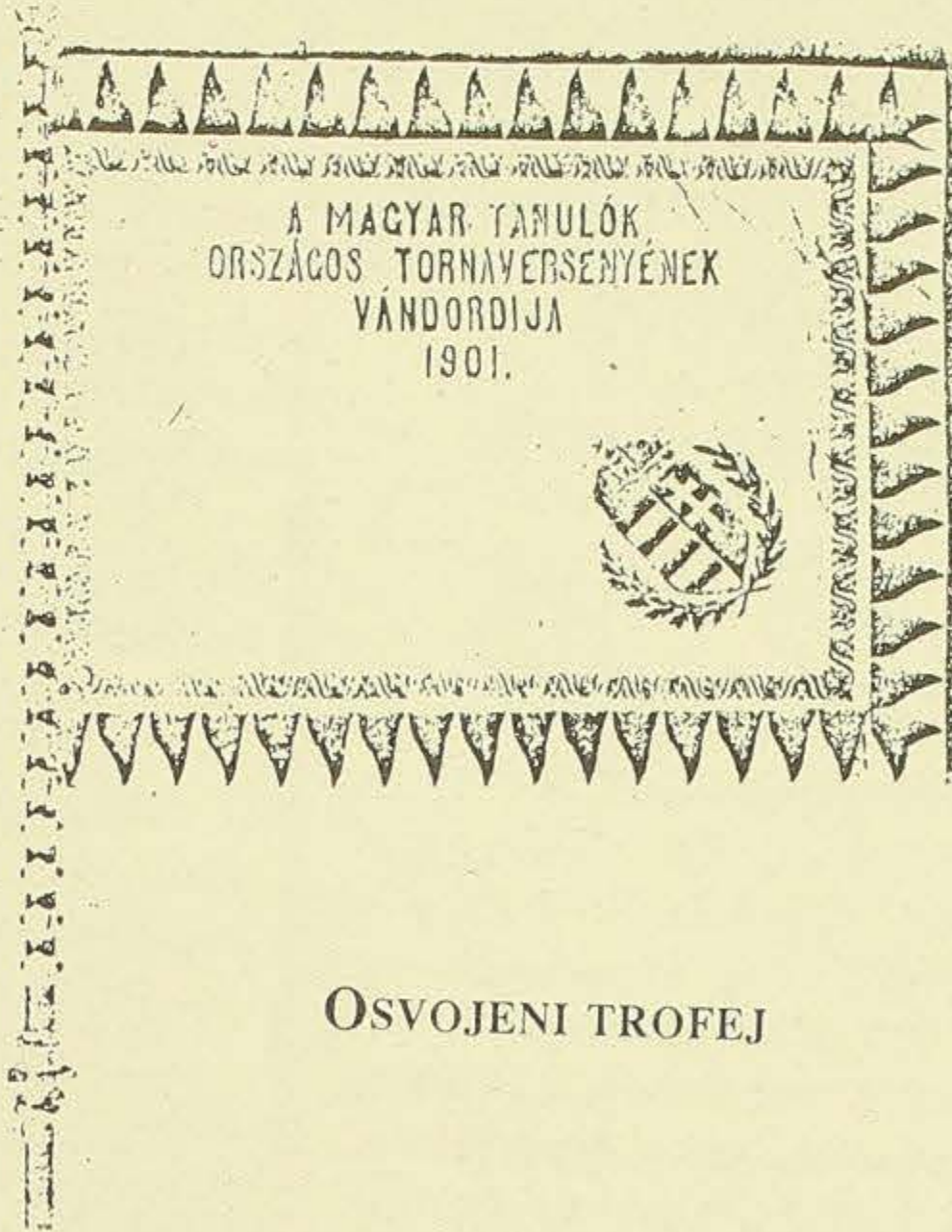
Siročadskog stola Mihály Pertics, kao i neki članovi uprave Društva. Građanstvo je pak imalo prilike pozdraviti pobjednike i podijeliti radost s njima 25. lipnja na Paliću, kada je organiziran sportski dan Gimnazije. Slavlje su uveličali svojim prisustvom župan Endre Schmausz,

gradonačelnik s članovima gradskog senata i veliki broj uglednih građana. Nakon završenog sportskog dijela programa, gradonačelnik se nadahnutim riječima obratio pobjednicima, njihovom neumornom vođi čestitajući im osvojenu šampionsku titulu, te im podijelio poklone građana: lijepe spomen predmete vrijedne 770 kruna na kojima je, pored inicijala dotičnog, ugraviran tekst: „U spomen na pobjede 26. svibnja 1901. – građani Slobodnog kraljevskog grada Subotice“. Od spomen predmeta Matković je dobio zlatan sat sa zlatnim lancem, a András Kozla zlatan sat, dok su svi ostali članovi pobjedničke ekipe dobili srebrne satove. Pobjednici pak u pojedinačnim disciplinama dobili su srebrne satove s dvostrukim poklopcem – za spomen na ovaj lijepi i nezaboravan dan.

No, kad je sve prošlo, ostaje dojam da je zvanično prvo mjesto u državi izvojevano na I. državnom prvenstvu srednjoškolača u sportskoj gimnastici, sigurno jedan od najvećih uspjeha gimnazijskog sporta. Datumi 26. i 27. svibnja 1901. ostat će trajno urezani u povijest ove škole i grada.

I za kraj, ovaj kratki prikaz o tjelesnom odgoju u prošlosti gimnazije, napisao sam s ljubavlju i poštovanjem i neka bude skroman doprinos velikom jubileju najstarije gimnazije u Jugoslaviji – 250 godišnjici njenog postojanja.

Ante Zomborčević

OSVOJENI TROFEJ

Žig na Final Fouru

U središnjem vikendu ožujka, točnije 14. i 15. ovog mjeseca, Novi Sad je ugostio najbolje odbojkaške momčadi starog kontinenta. Četiri prvoplasirana kluba iz kvalifikacijskih skupina: „Mladost“, Zareb, Hrvatska, „Unicaja“, Almerija, Španjolska, „Casa Modene“, Cibon, Italija i „Paris UC“ Francuska stigli su u srce vojvodanske rivnice da odluče najboljeg. Na veliku žalost izvrsnih domaćina, „Vodovina“, najbolji jugoslavenski klub, nije izborila pravo sudjelovanja. Organizacijski gledano „Spens“, ispunio je sve protokolarne organizacijske uvjete. Poslovno sportski centar „Vojvodina“, sagrađen je pravo za najveće sportske spektakle u kakve „Final Four“ svakako pada. Pod okriljem CEV-a, europske odbojkaške udruge, pod vodovima dvorane koja je sposobna primiti 10 tisuća gledatelja, skupila se krema igrača i oglednika ove lijepe i atraktivne igre. Čast koju im je ukazala europska udruga novosadski sportski radnici i mladački su iskoristili. Specijalno za ovu prigodu od odbojkaškog veza uzajmljena je najsuvremenija podloga – „tarafleks“ svojstvena mo najvišoj razini. Brojnost sponzora omogućila je najvišu kvalitetu i pripratnih događanja, kako na terenu tako i pokraj njega. Prigodni press i marketinški materijal, precizni buillteni i vrhunska usluga akšali su u mnogome rad izvjestitelja iz nekoliko europskih zemalja.

Prvog dana Španjolci su uz mnogo sreće svladali zagrebačku „Mladost“ 3:2 nakon trosatne iscrpljujuće borbe. U drugom susretu Italijani su laganom igrom svladali Francuze, plasiravši se u finale. Sudjelujući u nedjelju, u borbi za treće mjesto potpuno indisponirani igrači „Mladosti“ još je jednom su poklekli. U velikom finalu neprikosnoveni Italijani postali su po treći puta za redom prvaci Europe, začinjeno potvrdivši da su apsolutno najbolja momčad na kontinentu.

Petar Ganimed

Zdrava hrana - zdrav život

Da bi se zdravo i dugo živjelo, potrebno je pridržavati se nekih aksioma, kao što su: ne pušiti, uzimati alkohol u umjerenim količinama, održavati stalnu tjelesnu težinu, baviti se fizičkim aktivnosti, spavati 7-8 sati, ne preskakti doručak, dobro sažvakati svaki zalogaj, ne „grickati“ između obroka.

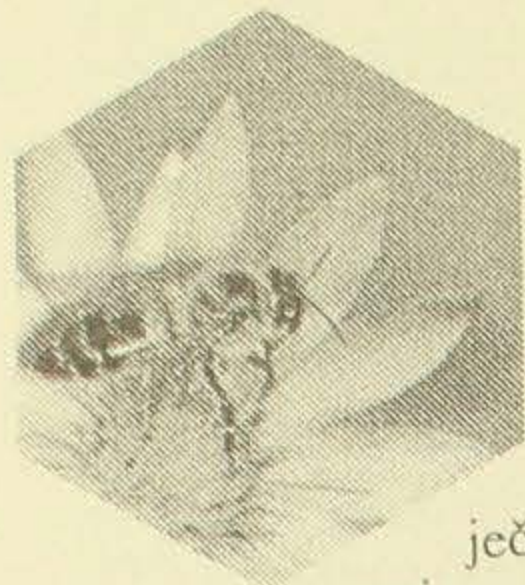
U cilju očuvanja zdravlja, dugog življenja, a i podmlađivanja, potrebno je uzimati svježju – zdravu hranu. To znači da je vrlo važno u ishrani uzimati što više povrća, voća i žitarica. Da spomenemo kao prvo povrće: zelje (svježe i kiselo), mahune, grah, rajčicu, krastavac, praziluk, radič, špinat, papriku. Najzdravije je ovo povrće jesti kao svježe ili kao salatu s malim količinama bijelog i crnog luka, uz dodatak octa i ulja. Povrće kuhati po principu „na lešo“, što bi značilo bez zaprške i dodatnih začina, sa što manje soli. Ne zaboraviti i krumpir koji se može spremati na mnogo načina. Od voća je potrebno uglavnom nakon obroka jesti: grožđe, jabuke, dinje, lubenice, trešnje, višnje, kruške, narandže, mandarine, jagode (paziti na alergiju), šljive. Uglavnom ga treba jesti svježe a od svakog voća praviti kompot.

Nemojte zaboraviti uzimati i žitarice kao neophodan izvor zdrave hrane, a to su uglavnom: pšenica, kukuruz, proso, raž, zob itd. Osim žitarica za čišćenje organizma od štetnih toksina treba uzimati i veće količine čajeva kao što su: kamilica, šipak, lipa, hibiskus, eukaliptus, menta, lavanda, narodni čajevi... Jako je važno uzimati čaja u većim količinama (osobito ljeti), pa čak i do dvije litre dnevno, uz napomenu da neke vrste čajeva ipak djeluju u većim količinama i štetno. Poznato je da veće količine čaja od lipe štetno djeluje na srčani mišić.

Napomenimo, zdrava ishrana, uz fizičke aktivnosti, uredan obiteljski život, sa što manje stresnih situacija u kući i na radnom mjestu, omogućava zdrav, dug život i mladalački izgled, a sve u cilju poznate izreke: u zdravom tijelu zdrav duh.

DAJ

Mliječ pčelinji

Mliječ je sekret mliječnih (podždrelnih) žlijezda pčela hraniteljica kojom one obilato hrane matične larve. Po izgledu to je gusta kašasta materija nalik na krem, specifičnog mirisa i nakiselog okusa. U početku je mliječnobijele boje, ali stajanjem na otvorenom prostoru i na sobnoj temperaturi dobiva prljavožutu ili crvenkastomrku boju. Sadrži 12 - 18% bjelančevinastih materija (s 22 različite amnokiseline) do 13% šećera, oko 5,6% masti, preko 1% mineralnih materija (s 15 mikroelemenata), vitaminski kompleks (C, B1, B2, B5, B6, B12, PP,H), hormonalne materije, globuline, lipoproteide, acetilholin i druge encime koji su od velikog značaja u gradivnim procesima i razmeni materija, kako u pčelinjem organizmu, tako i kod drugih životinja i čovjeka. Mliječ sadrži različite masne kiseline, među kojima i 10-hidroksiD2-decenovu kiselinu koja je u opitima na životinjama pokazala antikancerogeno djelovanje. Mliječ isto tako, ima radioaktivna svojstva.

Istraživanjima ruskih i bugarskih istraživača utvrđena su atnimikrobna svojstva mliječa prema nizu mirkoorganizama, izazivača bolesti. Mnogi istraživači ustanovili su da dodavanje mliječa u hranu krava, koza, kunića i pilića utječe na povećanje hemoglobina i broja crvenih krvnih zrnaca, kao i tjelesne težine.

Zbog velikog sadržaja biološki aktivnih materija i posebnih svojstava mliječa, u posljednja dva desetljeća poduzimaju se dublja medicinska istraživanja s ciljem da se iskoriste njegova biostimulativna i ljekovita djelovanja na čovjeka. Kao rezultat toga, mliječ se pripisuje za liječenje dječijih hoptrofija (iznemoglosti, anemije, nepravilnog razvoja, lošeg apetita, nesаницe i dr.), kao i kod staračke iznemoglosti, malokrvnosti, psihičkih depresija, i dr., gdje ima tonizirajuće, regulativno i okrepljujuće dejstvo na organizam. Mliječ poboljšava apetit, san, pamćenje, vid i povećava fizičke i obrambene snage. Normalizira visok (klimakterični) i nizak tlak, usporava razvoj arterioskleroze, normalizira količinu holesterina u krvi, a isto tako ublažava ili uklanja napade kod oboljelih od stenokardije. Ima podataka da liječenje mliječom bronhijalne astme i bronhitisa daje dobre rezultate.

Za ljudsku uporabu mliječ se obično miješa s tečnim medom (2 grama mliječa u 100 grama meda), tako se bolje očuva, a proizvod se na tržištu nudi potrošačima kao tonizirajući med. Pre uporabe ovakav med se dobro izmiješa i zatim uzme odgovarajuća količina staklenom ili plastičnom žličicom i stavi ispod jezika da ga tako upiju pre svega limfni sudova, jer postoji mišljenje da želudačni sok umanjuje njegovo djelovanje.

Mliječ se koristi i u kozmetici za spravljanje pomada koje poboljšavaju elastičnost i snabdijevanje kože krvlju. Mliječ osvježava kožu, stimulira regeneraciju epidermisa i djeluje blagotvorno kod kožnih oboljenja.

Ante Zomborčević

Zanimljivosti

ROBA UMJESTO NOVCA

Na Balkanu je u srednjem stoljeću dugo umjesto novca korišćena stoka. U Hrvatskoj su obaveze plaćane kožama kune. U Srbiji se od XIII. do XV. stoljeća, i pored metalnog novca u opticaju, spominju globe koje se plaćaju konjima, volovima i ovcama. Bilo je i globa koje su se plaćale u platnu.

Jedan tetovski manastir, kupovao je početkom XIV. stoljeća zemljište za stoku. Plaćanje u stoci bilo je posebno razvijeno kod naroda čija je najvažnija privredna grana bila stočarstvo, a takvi su između ostalih bili Vlasi i Albanci.

Iz dubrovačkih dokumenata iz XIII. i XIV. stoljeća, vidi se da je, kao sredstvo plaćanja, uporedo sa kovanim novcem upotrebljavan čak i sir.

TALIRI S PORUKOM

Krajem XVI. stoljeća pojavljuju se taliri i medalje „na zavrtanj“. Da bi prenos poruka bio što bezbedniji dosetljivi izumitelji su došli na ideju da preplove talir, izbuše središnji dio i preciznim narezanim navojem ponovo zatvore talir – kutijicu.

Umjetnički veoma lijepi, takvi taliri su uglavnom izrađivani u Augsburgu.

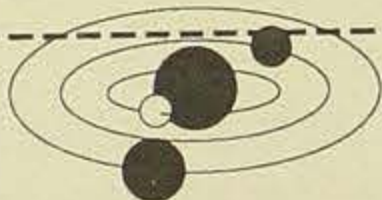
Krajem XVIII. stoljeća talir na zavrtanj postao je veoma rijedak. Nije se isplaćivao trud, pošto su mogućnosti za prenos poruka, za šta su ovi taliri uglavnom i pravljani, bili bolji, raznovrsniji i sigurniji.

PRVI ZLATNI NOVAC

Prvi zlatni novac iskovan je za vrijeme vladavine faraona Menesa, pre 5.500 godina. Ovaj novac je bio u obliku šipke, teških 14 gr. koje su bile žigosane Menesovim žigom. Ove šipke su kasnije dobile oblik prstenova, a zatim, nepravilnih diskova.

Rimljani su počeli kovati zlatnike 206 godina pre Krista.

Ante Zomborčević

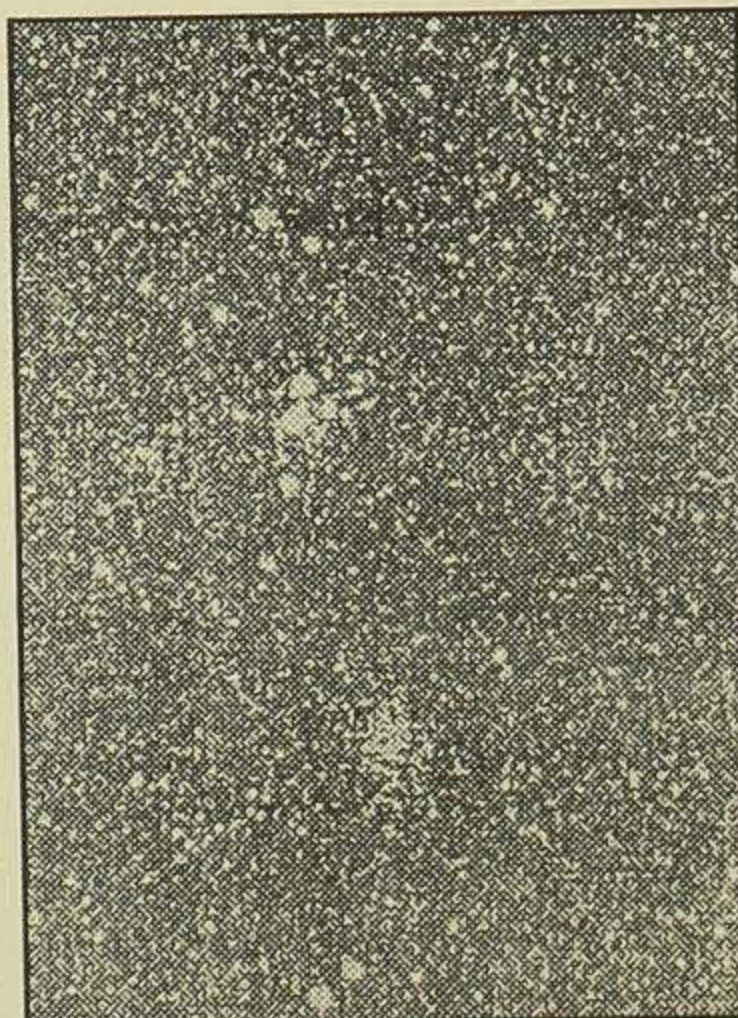

Svemir 12

Eliptične galaksije

Eliptične galaksije imaju formu krugova ili elipsi raznih ekscentriciteta. Uglavnom građene od crvenih i žutih zvijezda kako giganata i patuljaka, sjaj im opada od središta ka rubovima, bez traga difuzne materije; I plavih i bijelih supergiganata, koje nalazimo u spiralnim galaksijama. Eliptične galaksije razlikujemo samo po njihovoj veličini spljoštenosti... E5... E7. Ima ih veliki broj i prostorno oni su elipsoidi. Promatrano normalno na os njihove vrtnje mjerimo im najveći stupanj spljoštenosti od E4 do E7. Van njihovih skupova preovlađuju galaksije sa malom spljoštenošću.

Neppravilne

Rasijani zvjezdani skupovi M 46 i M 47 u sazviježdu Pupis

galaksije odstupaju od svih zakonomjernosti u svojoj strukturi. Označavaju se slovom I (Irregular) po Hubble-u. Neke su od njih vjerojatno mlade pa se još nisu oblikovale, a neke, nemaju srednju gustinu mase u svom sistemu ili manju kritičnu vrijednost materije. Sve one počinju život u kaotičnom i nepravilnom stanju i pravilnost forme i simetrije dobijaju uslijed rotacije i gravitacione sile. A možda je kod nekih došlo do nepravilnosti oblika zbog prolaza neke galaksije kraj druge. Sve ove galaksije dijelimo na dvije podklase: prva II ima srazmjerno veliki površinski sjaj, složenost nepravilne strukture i teško primjetni tragovi narušene spiralne strukture, obično u parovima i po Vaucouler-u njihova je spiralnost poremećena međusobnim gravitacionim utjecajima. Drugi podtip ovih galaksija imaju oznaku II njihov slab površinski sjaj nam govori da su veoma siromašne zvijezdama i možemo promatrati samo nama bliske galaksije.

(nastavit će se)

Lazar Francišković

Internet je preko nas došao u Suboticu – budite sa nama!

tippnet
System

Postanite prijatelj Interneta!

Predstavite svoju firmu svetu! ✓

Izradujemo www prezentacije i držimo ih na Svetskoj mreži

Kompletna ponuda internet servisa ✓

Subotičko čvorište je kod nas

Naučite koristiti Internet i Vi ✓

Kurs traje 16 časova

Sve INFORMACIJE možete dobiti u našem Informativno-prodajnom centru

✉ BRAĆE JUGOVIĆA 5

Radno vreme: 9 – 19 sati

☎ 555-765

E-mail: admin@tippnet.co.yu

Home Page: www.tippnet.co.yu

Komšija (IV.)

Okupljanje na divan, zabavu

Od kasne jeseni do prolića dugačke zimske večeri salašari su skratili kupljanjem po komšiluku, di su posli onog uočajenog: „Faljen Isus, stiel radi gostima ... šta imate novo...“ razminili par riči o vrienu, čuli šta ima novo... Posidali su muškarcima obaško od žena. Ko je bio jači komšiluk žene su se skupljale na jednom, a muškarcima na drugom salašu, da jedni drugima ne smetaju. Manja ca su bila sa ženama, a ona veća, muška sa muškarcima ko gledači i učenici kartanja. Curice su bile sa ženama.

Ljudi su se vrlo rado okupljali na ovakve divane, jel su med njima vladali dobri odnosi, a oni svisini tog koliko njim to vridi pštrili su se da take odnose održe i po cinu odricanja, samo da se ne zamire jedni drugima. Tako svaćanje odnosa je odranjeno u ljudima i to je bilo na zdravo visokoj cini, jel bi brez tog izostala kupljanja, to bi i onda otiralo u usamljenost, a zna se da je usamljenom čoviku život teži od onog ko ima društvo. Uz to usamljen čovik u salašarskom životu ne bi mogo računat na pomoć komšije, koja je česta potreba. Odlika ovaki divana med komšijama je da je on namećo raspoloženje, razdraganost, da se često mož smijati. Klonili su se divana koji bi na bilo koji način bio neželjen za drugog, a i zašto bi drugog brinile svoje muke i nevolje kad svaki ima svoje, pa zašto bi onda slušo tuđe.

Muškarci koji će se kartat posidali za astal, a oni drugi bliže astalu, da ko gledači mogu pratit kartanje. Skoro da i nije bilo salaša brez madžarski karata (1) koje su držali u pendžeri il na vrhu šunjera da se ni slučajno ne zature, jel su bile u upotribi u zimskim večerima a po lipom vrimenu nediljom posli podne. Kartanje je ljudima bila najomiljenija društvena igra, tim prija jel se durak (2) i filko (3) nisu kartali u novce. Malo je nji bilo med muškarcima koji se nisu znali kartat, a našlo se i dosta kartačica, koje su volie tu sigru. U kartanju nisu izostala ni podbadanja, nase ne na račun onog ko je gubitnik. Ove kartačke sigre su zdravo zanimljive, pa su se često zakartali do duboko u noć, a dešavalo se da su kartači od astala očli namirivat josag. U korizmi su se ritko kartali.

Kad se na jednom salašu okupilo više muškaraca, žene su onog očle na drugo misto. Ako je soba bila velika svi su mogli stat u krilu, jel su žene svoj ručni rad radile u krilu, ni njim je tribo astal. Žene su morale biti blizo jedna drugoj da pokazuju šta i kako tribo rade, da se med sobom ispomažu. Njev divan je bio korisnik od divana muškaraca, jel su usput radile, zabavile se sa ručnim radom, pipljivim poslom koji njim je istovrimeno bio i odmor.

Kažu upućeni da čeljade ništa tako ne opušta ko kad se bavi ručnim radom: šlingovanjem, vezom, štrikanjem, predenjem, šivenjem i sličnom zanimacijom. U ovakom poslu se mora biti slit i na ono šta se radi, tu se ništa ne mož zbrzati, zato je to ugodno razbibriga a istovrimeno i opuštanje od dnevni napetosti. Bavise ručnim radom znači to radit polagano, a tako se onda i mislila, pa čak i divani. Ovakvim ručnim radom stvorila se poučda se istrajnošću može postić željeni cilj. Jel i najmanji cveter,

šlingera... se sastoji od toliko i toliko uboda iglom. Triba se samo latit i onda će bod za bodom odvest do željenog oblika. Nuz divan ženama je ovo bila i škula ručnog rada,

jel su one spritnije pokazivale razne minte drugima, podučavale su jedna drugu. Curice su od malena, već digod oko šeste – sedme (!) godine dobile iglu u ruke, prvo da prišiju puce, da zašiju oparan porub, a kad su to savladale dobijale su složenije poslove za rad sa iglom. Posli su mogle radit složenije poslove i pokazat za koju vrstu ručnog rada imaju sklonosti.

Znat radit ručni rad bio je važan za svaku obitelj, jel sve što su mogli uradit sami nisu plaćali drugom da njim to radi. Napose je tribalo tušta ručnog rada da se spremi štafir za divojku, a ako je u kući bilo više ženske dice, onda su se zimi najviše bakćali oko njeg – sve su žene imale pune ruke posla. U ručnom radu ručno šivenje i krpljenje odiće imali su pridnost, to se moralo oma uradit, jel će se poderano morat friško obući.

U ono vrime odića se nije pravila iz taki dobri materijala ko danas, nije bila tako izdržljiva, lako se poderala, a da bi je što više izhasnirali održavali su je krpljenjem, često zakrpom na zakrpu. Onda su imali uzrečicu: „nije sramota ić zakrpljen“. Kadgod su žene većinu svojih svakodnevnih potreba šile rukom, a samo su svećanija ruva i odila šila kod šnajderke (4). Dosta salaša su imali stan (5) na kojem je kogod znao tkat. Same su tkale svakidašnje lañene peškire, krpore za pod u sobi, pregače, materijal za ponjavice, krušne krpe za kotarice i slična grublja tkanja.

Okupljene žene nisu divanile u prazno, razminjivale su iskustva, mlade su učile od stariji, napose su se upoznavale sa raznim propustima i greškama. Tu njim je bila „praktična nastava“ u škuli života, di su usavršavali svoje znanje, jel šta su tamo čule nije bila izmišljotina, već ispriповidan kaki doživljaj, iz kojeg su učili.

(nastavit će se)

Alojzije Stantić

MANJE POZNATE RIČI:

(1) – madžarske karte – (ciganske karte – takim kartama su vraćale ciganke) – 32 karte: sedmica, osmica, devetka, kraljica (desetka), dolnjak, gornjak, kralj i kecem, a boje su mak, tikva, crven i zelen.

(2) – durak – kartaška sigra za dvoje do najviše četvoro. Svaki unaprid izabere svoj adut (boju). Najjača karta je kecem, kraljica i adut.

(3) – filko – kartači se podile u parove, po dvoje, a moraju bit nji četvoro il šestoro. Za svaku sigru kod zasicanja karata odabere se adut. Najjača karta je filko (gornjak), a po redoslidu su: makov (babo), zelen, crven i tikvan filko (gornjak). Pune karte su kecem i kraljice. Svaki tim mora osvojiti barem tri pune karte il da svoje pune podmeće, da „pobigne kroz odžak“ inače će služiti. Da bi odslužili u partiji moraju osvojiti barem pet puni karata. (Ovo je zdravo zanimljivo kartanje, jel od igrača traži mozganje).

(4) – šivaće mašine su se na salašima počele kupovat počitkom XX. vika (Singer, Pfaff, Bobbin...) a dotleg su žene odivne predmete šile rukom.

(5) – stan – razboj (za tkanje).

A f o g i z m i

Jedna modificirana poslovice: Tko danas osjeća nutritivnu potrebu iznutra, neka ne misli na sutra.

Čari striptizete: pupak joj je ka' pup.

Kob pobjedničkog usklika: „veni, vidi, vici“... i pobjednik završi u kobnici.

Svaki čovjek mora imati svoj Ego. Da ga nema, mizautija bi ga uništila.

Najveća je glupost – igrati se s ljudskom glupošću.

Bolje heretik, nego skeptik.

Pardon, Ameri! Naša ksenofobija se na odnosi na Teksas.

Dogovor nije pao; on se stropoštao.

Bolje Amer – PAKETE,

er Pyc – PAKETE.

Ko(n=l)ac djelo krasi.

Željko Skenderović

Maksima Gorkog 26

Toth-optika

SUBOTICA

Telefon: 551-045

RADNO VREME:

Radnim danom	9.30-12.00
	16.30-19.00
Subotom	9.00-12.00

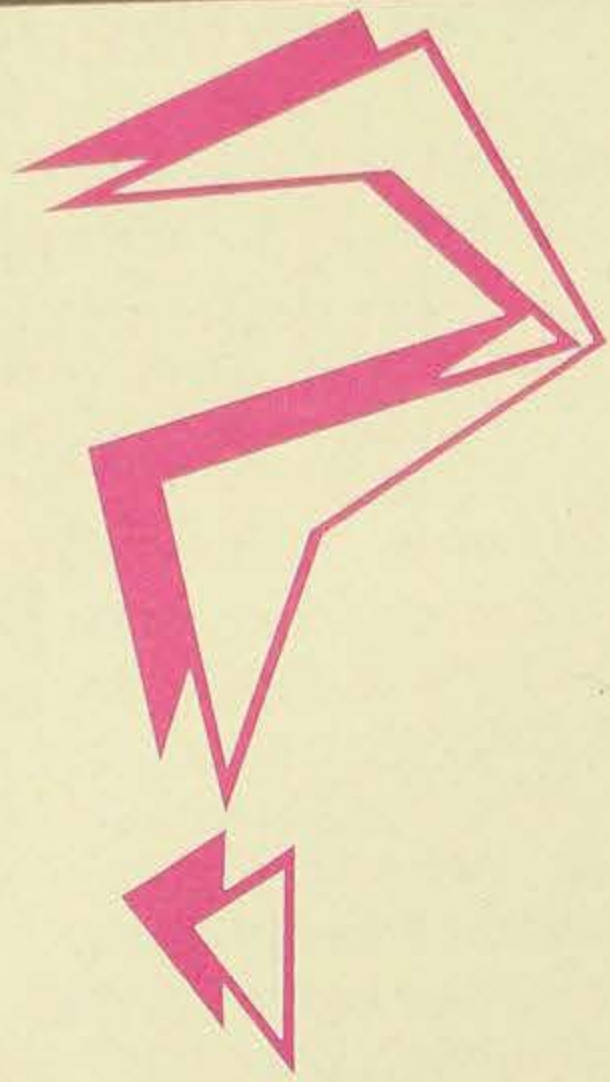
Prepisivanje očnih pomagala i davanje saveta za korišćenje istih, svakim radnim danom od 17.00-19.00

POSEBNE POGODNOSTI:

- 10% popusta kod gotovinskog plaćanja
- plaćanje u više rata
- mogućnost žiralog plaćanja

SANKCIJE

To be or no to be?

Iz starog tiska

Tražimo banovinu Bunjevačku!

ORGANIZACIJA

Smatramo da se i naši dragi čitaoci u svemu slažu sa naprid izloženim pridlogom. A sada molimo da nam se dozvoli da stavimo i konkretne pridloge u pogledu organizacije te naše buduće banovine.

Na čelu banovine Bunjevačke je ban, kao i u drugim banovinama. Podbana ne bi bilo, jer nitko ne bi htio da je podređen drugom (jedini izuzetak bi bio slučaj da se Poljaković Lujzin Ivan primi za bana – u šta ne virujemo – onda bi Lujza bila podbanica). Pošto, dakle, niko ne htio da bude podban, to ni ban ne bi se zvao ban, nego nadban. Naravno, da na ovaj položaj već ne bi mogla doći ženska. Izuzev, razumi se, opet slučaj da Lujzin Ivan postane nadban, jer bi u ton slučaju gospođa Lujza bila i nadban, i podban, i ban i štogod hoćeš. Dok bi njen muž imo tu čast, da, kad ulicom prođe, da ga svi pozdravljaju i kažu: ovaj je ban!

Ali da se ne zadržavamo dugo na izuzetcima, nego da vidimo ko bi najviše odgovarao za bana. Po našem skromnom mišljenju Dr. Mirko. I učen je, i nepristupačan je, naviko je već i na to da ga svi grde, daleko je od naroda, advokat je. Dakle, ima sve osobine jednog bana.

Bać Marko bi bio šef Zvanije za rukovanje sa ledenim fondom i Izvoznog društva za banovinu Bunjevačku. Ovo bi dobro bilo već i iz razloga štednje, jer bi bać Mirko sve kontingente uzeo sebi, tako da ne bi tribalo držati nikakvih drugih činovnika, a niti bi bilo velike administracije.

Dr. Kendelac bi bio šef Zvanije za priređivanje večera.

Boško Nikolić bi bio šef Zvanije: dragi moj kud koji. U tu Zvaniju bi bili dodeljeni Dr. i ing. Kosta Petrović, Frano Vukić Obrad Jakovljević stim da su dužni uzimat časove iz prenošenja kufera.

(„Bunjevačko žackalo“, 22. ožujka 1940.)

Kutak sluđenih

Reprize čekanja Godota

Uozračju neviđene medijske pompe, a što je izgleda zasluga nesvakidašnje važnosti same stvari, neki su ljudi u zgradi južne naše pokrajinske Vlade, a ispred jedne druge Vlade i Skupštine, među kojima su zamijećeni, kako saznajemo iz nedobro obaviještenog izvora udaljenog od Vlade, i dva naša sugrađanina, čekali predstavnike treće, ali ne Vlade nego strane. I trajalo je to čekanje istina danima, gotovo bi neki sluđeni cinik ustvrdio tjednima. Čekali su vidno uzbuđeni i nisu sačekali. Čekali oni i nedečekali. Ali sastanka će ipak biti, istina u nešto izmijenom sastavu političarske momčadi i na različitoj razini. Dakle, ne neki nižerazredni tim, već „A“ selekcija. A bit će i oni što će posredovati. Tako se naša sluđena spremnost za dijalog i ovoga puta pokazala u startu pogrešna. Jer, ovdje se još ne zna ni to tko s kime treba razgovarati.

Ovoća puta nemamo mudrosti, stoća:

Mudrost

ČITAJTE „ŽIG“, KUPUJTE „ŽIG“, PRETPLATITE SE NA „ŽIG“ I PROPAGIRAJTE „ŽIG“, BAR NA TAJ NAČIN ŠTO BI SVAKI DRUGI BROJ POKLONILI KOMŠIJI (učinite i Vi nešto „loše“)

Bunjevačka narodna pripovitka
Zabilježio i obradio: Balint Vujkov

Kum tvrdac

Dida bio tvrdac, a baba naspram njega pravi or koštunjac. Divenice se sve užežu u odžaku, a oni idu kruva i bilog luka, pa samo namigivadu: „alaj smo privarili trbu, misli da je dobio divenice“. Došo njim kum, sili ga u pročelje. Baba baš pekla krup, pa vadi iz peći vruću lepanju i u kori krumpira. Dida izašo pod odžak, ostavio vrata odškrnuta da se čuje, pa se izbekario:

- Nane, daj iz kačice naprstak masti, nek bude s mašćom lepanje za ručak, pa da kum pamti kako smo ga dočekali.
- Baba se prignila njemu na uvo:
- Čovče, jesi li ti zglavljen? Onda bi morali u komšiluku pozajmit mrvicu soli.
- Ā dida šaplje:
- A, to već ne! Na to će kum žednit, pa bi mogo zaželit još i vina.

Kazivao: Ento Rumenjaković, Čavolj

- LIPO JOJ DIVANIT
- Došla stara majka da se ispovidi.
- Velečasni, ja sam mog Peru privarila prija frtalj vika.
- Nazdravlje! Na vrime ste se sitili pokajat.
- Ta ne kajem se ja. Al tako mi lipo o tom malo divanit.
- MALO KRUMPIRA
- Došo Blaško kod Jose.
- Ti čistiš krumpir!? Pa di ti mlada?
- Eno je u sobi.
- Blaško zaviri u sobu, pa Josi:
- Čuješ. Kraj nje leži jedan nepoznat!
- Avjak, onda neće bit dosta krumpira.

B. P.